

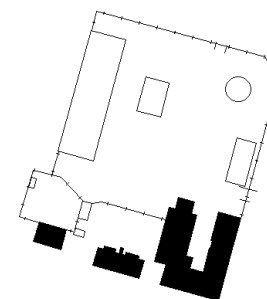
MIKKELI

VUORIKATU 19-23
entinen Mikkelin Sähkölaitos

Rakennushistoriaselvitys

RAPORTTI 27.6.2016

FM Teija Ahola
Selvitystyö Ahola, Mikkel
Tilaaaja: Mikkelin kaupunki

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	3
1.1	Toimeksianto.....	3
1.2	Kohde.....	3
1.3	Sisältö ja menetelmät	4
2	KAAVAT JA SUOJELU.....	5
2.1	Erytislait.....	6
3	AIKAISEMMA SELVITYKSET	6
3.1	Valtakunnalliset.....	6
3.2	Maakunnalliset.....	6
3.3	Paikalliset.....	6
4	YHDYSKUNTIAN ENERGIAHUOLLON KEHITYKSESTÄ	7
5	LIKOLAMMEN ALUEEN OMINAISPIIRTEITÄ.....	14
6	MIKKELIN SÄHKÖLAITOKSEN VAIHEITA	19
6.1	Yksityinen yhtiö perustaa sähkölaitoksen	19
6.2	Sähkölaitos siirtyy kaupungille ja rakennusta laajennetaan	20
6.3	Sähkölaitos valtakunnan verkkoon	21
6.4	Kaukolämmön tuotantoa	21
6.5	Energialaitoksen hallintorakennukseksi.....	22
7	KORTTELIN 9 RAKENNUSHISTORIAA.....	22
7.1	Tonttijako	22
7.2	Korttelin rakennusvaiheet	25
8	RAKENNUKSET.....	27
8.1	Sähkölaitos, Vuorikatu 19	27
8.1.1	Suunnittelu	27
8.1.2	Rakenne, ulkohahmo ja julkisivut	27
8.1.3	Tilaohjelma- ja ratkaisut.....	30
8.2	Asuinrakennus, Vuorikatu 21.....	32
8.2.1	Suunnittelu ja rakentaminen	32
8.2.2	Rakenne, ulkohahmo ja julkisivut	32
8.2.3	Tilaohjelma ja -ratkaisut.....	33
8.3	Asuinrakennus, Vuorikatu 23.....	35
8.3.1	Suunnittelu ja rakentaminen	35
8.3.2	Rakenne, ulkohahmo ja julkisivut	35
8.3.3	Tilaohjelma ja -ratkaisut.....	36
8.4	Suunnittelijat	38
9	RAKENNUSKORTIT	40
9.1	Sähkölaitos, Vuorikatu 19	40
9.1.1	Rakennushistorialliset erityispiirteet.....	40
9.1.2	Korjaushistoriaa	42
9.2	Asuinrakennus, Vuorikatu 21.....	45
9.2.1	Korjaushistoriaa	46

9.3	Asuinrakennus, Vuorikatu 23	47
9.3.1	Korjaushistoriaa.....	48
9.4	Muu rakennuskanta.....	49
10	JOHTOPÄÄTÖKSET	52
11	LÄHTEET	55

LIITTEET	1a. Päärakennus: julkisivumuutokset
	1b. Päärakennus ja asuinrakennukset: julkisivukuvia
	2. Päärakennus: huonetilamuutoksia ja alkuperäinen tilaohjelma (1949)
	3. Valokuvia päärakennuksen ja kahden asuinrakennuksen sisätiloista

Kansikuvat: Vuorikatu 19, ESEn päärakennus
Vuorikatu 23 ja 21
Kuvat: Teija Ahola 2016

Kuva: Korttelin Vuorikadun puoleinen rakennusrivi. Kuvattu idästä länteen.

1 JOHDANTO

1.1 Toimeksianto

Rakennushistoriaselvitys on tehty Mikkelin keskustassa sijaitsevasta kaupungin energialaitoksen korttelin (3-9-1228) rakennuksista. Tontilla on toiminut sähkölaitos vuodesta 1901.

Selvityksen tarkoituksena on esittää riittävät perustiedot korttelin kulttuurihistoriallisesta luonteesta, rakennusten nykytilasta ja arvoista alueen kehittämistoimenpiteiden ja maankäytön suunnittelun lähtöaineistoksi. Tilaajina olivat Mikkelin kaupungin kaupunkisuunnittelu.

Rakennushistoriaselvityksestä rajattiin pois restaurointia varten tehtäviin selvityksiin kuuluvat huonekortit, yksityiskohtaiset säilyneisyyskaaviot ja piirustusluettelot. Työhön sisällytettiin sähkölaitoskorttelin kulttuurihistoriallisten piirteiden ja niiden merkittävyyden analyysi.

1.2 Kohde

Mikkelin 3. kaupunginosassa (Kalevankangas), korttelissa 9 ja tontilla 1228 (entinen 228a ja sitä ennen tontit 228–233) sijaitsee Etelä-Savon Energia (ESE) Oy:n hallinto ja asiakaspalvelu, ESE-Verkko Oy ja ESE-Tekniikka Oy.

Rakennushistoriaselvityksen kohteita ovat korttelissa sijaitsevat kaupungin sähkölaitos, sähkölaitoksen työntekijöiden asuinrakennus ja kaupungin rakennuttama virka-asunto. Lisäksi tarkastellaan koko korttelin rakennusvaiheita.

Ensimmäisen sähkölaitoksen rakennutti yksityinen osakeyhtiö, joka aloitti toimintansa 1901. Sähkölaitos ostettiin kaupungille 1911. Vuonna 1981 laitoksen nimeksi tuli Mikkelin energialaitos, ja vuoden 1994 asusta energialaitoksen toimintaa jatkoi osakeyhtiömuotoinen Etelä-Savon Energia Oy (ESE). Sähköntuotanto Vuorikadun laitoksessa päättyi vuoden 1960 lopulla. Tilat jäivät hallinnon käyttöön.

Kun sähkölaitos perustettiin, oli Likolammen alue ydinkeskustan reunalla. Alueelle oli kaavoitettu asuntotontteja ensisijaisesti työväestölle, lisäksi jo 1800-luvulta lähtien oli lammen rannoilla toiminut alkoholitehtaita. Nykyään ESEn kortteli sijaitsee liikekeskustan ja asuntokortteleiden vaihtumisvyöhykkeellä. Kaupunkikuvaa luonnehtivat puistomaiset viheralueet lampien ympärillä ja avokorttelien kerrostalot.

Kuva: Kortteli 9 on merkitty karttaan punaisella renkaalla.

1.3 Sisältö ja menetelmät

Vuorikatu 19-23:n rakennushistoriaselvitys sisältää tietoa kohteen rakennushistoriasta ja taustoista sekä rakennuskannan nykytilasta. Tutkimustiedon pohjalta on tehty myös historiallisten ja ympäristöllisten ominaispiirteiden määrittäminen ja säilyneisyyden arviointi. Selvitys palvelee alueen kehittämissuunnittelua ja rakennusten kulttuurihistoriallisen merkittävyyden arviointia, ja sitä kautta mahdollisten suojelutavoitteiden rajaamista.

Rakennuskohtainen selvitys tehtiin sähkölaitoksen päärakennuksesta ja kahdesta asuinrakennuksesta sekä yleispiirteisempi kuvaus koko korttelin rakennusvaiheista ja nykytilasta.

Työn suunnittelussa nojaututtiin Museoviraston laatimaan ohjeelliseen rakennushistoriaselvitysoppaaseen.¹

Luku 1) Kuvataan toimeksianto ja menetelmät.

Luku 2) Tiedot mahdollisista kohdetta koskevista oikeusvaikutteisista suojeluvarauksista kaavoissa MRL:n nojalla tai erityislakeihin perustuen.

Luku 3) Tiedot kohdetta koskevista aikaisemmista selvityksistä.

Luku 4) Esitellään lyhyesti yhdyskuntien energiahuollon kehitystä yleisesti ja etenkin Etelä-Savon kaupungeissa. Yhteenveto Etelä-Savoon rakennetuista kaupunkien kunnallisista sähkölaitosrakennuksista.

Luku 5) Tarkastellaan sähkölaitoksen korttelia osana Likolammen kaupunginosan kehitystä ja kaupunkikuvan muutoksia.

Luku 6) Käydään läpi sähkölaitoksen toiminnan historiaa.

Luku 7) Korttelin rakentamisvaiheiden ja rakennuskannan nykytilan esittely kartoin ja kuvin.

Luku 8) Kuvataan kolmesta kohderakennuksesta niiden alkuperäinen tilaohjelma, rakenne ja arkkitehtuuri, lyhyesti julkisivumuutokset ja nykytila. Lukua täydentävät kaaviot sekä valokuvat julkisivuista ja sisätiloista, jotka havainnollistavat rakennuksessa tapahtuneita muutoksia.

Luku 9) Sisältää rakennuskortit, jossa tiivistetysti kohderakennusten tekniset tiedot ja niiden nykytila sekä korjaushistoria, lisäksi on sisältään suppeat rakennuskortit korttelin muista rakennuksista.

Luku 10) Esitetään yhteenveto kohteen kulttuurihistoriallisista tunnuspiirteistä, ja johtopäätökset rakennusten historiallisista, rakennustaiteellisista ja ympäristöllisistä arvoista sekä siitä, mikä on ollut toteutettujen muutosten merkitys ja vaikutus kohteen kulttuurihistorialliseen merkittävyyteen.

Lopputuote sisältää myös raportissa esitetyjä kuvia laajemman valokuva-aineiston rakennuksista sekä ympäristöstä. Valokuvat luovutettiin muun digitaalisen aineiston ohella tilaajalle.

LIITTEET:

1a. Päärakennus: julkisivumuutokset

1b. Päärakennus ja kaksi asuinrakennusta: Julkisivukuvia

2. Päärakennus: huonetilamuutoksia ja alkuperäinen tilaohjelma (1949)

3. Valokuvia päärakennuksen ja kahden asuinrakennuksen sisätiloista

Työssä käytettiin mm. seuraavia lähtöaineistoja:

- vanhat kartat ja asemakaavat
- arkkitehtipiirustukset ja muut eri rakennusvaiheiden piirustukset, suunnitelmat, työselitykset
- historiateokset ja ESE:n historiikit
- alueelta tehty inventoinnit, kuntoarviot
- oma valokuvadokumentaatio
- haastattelut.

2.1 Erityislait

Korttelin rakennuksia ei ole suojeltu millään erityislaila, kuten lailla rakennusperinnön suojelemisesta (498/2010) taikka sitä edeltäneellä rakennussuojelulla (60/1985).

Muinaismuistolaki (295/1963) suojelee sekä esihistoriallisia että historiallisen ajan kiinteitä muinaisjäännöksiä. Museoviraston ylläpitämän Muinaisjäännösrekisterin (25.2.2016) mukaan korttelin alueelta ei ole tiedossa kiinteitä muinaisjäännöksiä eikä myöskään irtolöytöjä.

3 AIKAISEMMAT SELVITYKSET

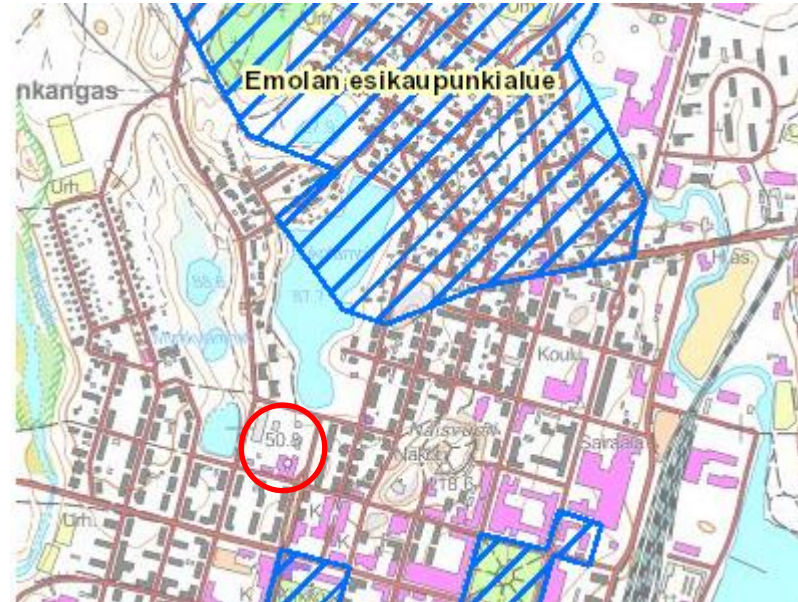
3.1 Valtakunnalliset

Museoviraston päivittämä inventointi valtakunnallisesti merkittävistä rakennetuista ympäristöistä (RKY) on valtioneuvoston päätöksellä 22.12.2009 otettu maankäyttö- ja rakennuslakiin perustuvien valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkoittamaksi inventoinniksi kulttuuriympäristöjen osalta 1.1.2010 alkaen.

Kortteli 9 ei sisälly Museoviraston laatimaan inventointiin. Lähin valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristökohde on Emolan esikaupunkialue pohjoisessa ja Mikkelin hallitustori ympäristöineen etelässä, liikekeskustan suunnalla.

3.2 Maakunnalliset

Mikkelin sähkölaitoksen vanhat rakennukset eivät ole sisältyneet seudullisiin kulttuurihistoriallisten ympäristöjen ja rakennusten inventointeihin, joita on tehty 1970-luvulta lähtien ensin Etelä-Savon seutukaavaliiton ja sittemmin Etelä-Savon maakuntaliiton toimesta seutu/maakuntakaavoja varten.

Kuva: Kortteli 9 on merkitty punaisella renkaalla. /Osasuurennos RKY-sivuston kohdekartasta. Museovirasto. Pohjakartta © Maanmittauslaitos.

3.3 Paikalliset

Sähkölaitos on inventoitu vuonna 1992 Etelä-Savossa järjestetyn rakennusinventointikurssin yhteydessä. Sähkölaitosta ja sen vieressä olevaa puurakennusta on myös dokumentoitu valokuvaamalla 2005 ja 2012. Rapattua asuinrakennus ei ole inventoitu.

Etelä-Savon kulttuuriperintötietokantaan KIOSKI:iin tallennetussa Inventointikortissa sähkölaitosrakennuksella on arvioitu olevan rakennushistoriallisia ja maisemallisia arvoja, ja puisella asuinrakennuksella rakennushistoriallisia arvoja.

4 YHDYSKUNTIEN ENERGIAHUOLLON KEHITYKSESTÄ

Suomen teollisuus oli ottanut ensi askeleensa sähkön käytössä jo 1800-luvun lopulla. Valo teki sähköä tunnetuksi, ja teollisuudessakin sähköä käytettiin aluksi valaistukseen. Suomen ensimmäinen sähkövalaistuskokeilu tehdään Helsingissä VR:n konepajalla 10. joulukuuta 1877, kun ratapiha valaistiin kaarilampuilla. Vuonna 1882 Finlaysonin kutomossa Tampereella otettiin käyttöön sähkövalo, ensimmäisenä Pohjoismaissa ja ensimmäisten joukossa koko Euroopassa.²

Kaupallista sähkön jakelutoimintaa oli Helsingissä vuodesta 1884 lähtien. Ensimmäinen kunnallinen kaupunkisähkölaitos otettiin käyttöön Tampereella 1888. Monet kaupungit tulivat sähkövoiman piiriin yksityisten perustamien sähkölaitosten kautta. Sen sijaan kunnallisia sähkölaitoksia perustettiin hitaammin. Mikkelissä yksityinen sähkölaitos siirtyi 1911 kaupungille. Tätä ennen saatiin kunnallinen sähkölaitos perustettua Tampereen lisäksi mm. Ouluun, Joensuuhun, Hämeenlinnaan, Raumalle, Kuopioon ja Poriin.³ Katuvalaistus oli sähkölaitostoinnin alkuvaiheessa sähkön tärkein julkinen käyttösovellus (kaupunkeja oli valaistu ennen pääasiassa kaasulla). Kaupunkien sähköistyminen eteni ensin julkisissa laitoksissa, ja laajeni sitten kauppa- ja yksityisasuntoihin.⁴

Ensimmäinen eteläsavolainen kaupunkisähkölaitos aloitti toimintansa Mikkelissä 1901. Kaupunki oli aluksi mukana vain osakkaana, mutta vuodesta 1911 laitos toimi kunnallisena sähkölaitoksena. Savonlinnan kaupungin oma sähkölaitos aloitti muutama vuosi aikaisemmin eli vuonna 1908. – Etelä-Savon maaseudun varhaisimmat sähköistymisyritykset ajoittuvat samoihin aikoihin. Ensimmäiset sähkölaitokset perustettiin teollisuuden tai hoitolaitosten, kuten parantoloiden ja mielisairaaloitten, yhteyteen. Niissä voimanlähteenä oli koskivoima tai höyrykone. Vuoden 1918 jälkeen Suomi alkaa sähköistyä. Sähköyhtiötä perustetaan liikemiesten ja kauppiaiden sekä sähkösuuskuntien toimesta. Sen sijaan maalaiskunnat eivät perustaneet kunnallisia sähkölaitoksia vaan lähtivät osakkaiksi maakunnalliseen Suur-Savon Sähkö Oy:n, joka perustettiin vuonna 1946, ns. maaseudun sähköistuksen toisessa suuressa aallossa, jota edellytti sotavuosien jälkien korjaaminen.⁵

Suomen sähköntuotanto kasvoi erittäin ripeästi 1880-luvun alusta vuosisadan vaihteeseen. Kasvu saatiin aikaan investoimalla runsaasti voimalaitoksiin ja pitkiin voimansiirtoverkkoihin. Alkuvaiheessa Suomessa

rakennettiin kortteli- tai talokohtaisia valaistussähkölaitoksia. Laitoskohtaiset, tai paikalliset sähkölaitokset laajenivat alueellisiksi 1920-luvulle mennessä, jolloin pieniä sähkölaitoksia oli Suomessa noin 200. Lähes kaikissa kaupungeissa oli omat niin sanotut sähkötehtaat, kun taas pienemmissä teollisuustaaajamissa teollisuusyritykset rakensivat ympäröivälle lähialueelle sähköverkon ja toimittivat sähköenergian, joka usein oli vesivoimalla tuotettua.⁶

Yksityistalouksien sähköistys oli alkanut Suomen suurimmissa kaupungeissa jo 1800-luvun lopulla. Vuosisadan alussa sähkölaitteita oli kodeissa kuitenkin vielä melko vähän. Sähkön käyttö oli kallista: kilowattitunnin hinta oli noin kolmannes työmiehen päiväpalkasta. Helppous ja siisteys olivat sähkön kiistattomia etuja, ja yksityinen sähkönkulutus lisääntyi vääjäämättä varsinkin 1910-luvulta alkaen. Kaupunkikotien sähköistyminen alkoi virkamiesten ja toimihenkilöiden kodeista, mutta jo 1920-30-luvulla tekivät työläistaloudetkin vilkkaasti sähkösopimuksia. Sähkövalo oli 1930-luvulla kaupungeissa jo yleinen.⁷

Kuva: Sähkölaitoksen pihassa on pariin pylvääseen kiinnitetty vanhoja 1930- ja 50-lukujen katulyhtyjä, vanhin on entinen kaasulamppu.

Etelä-Savon kaupunkeihin perustetut kunnalliset sähkölaitokset

Etelä-Savon kaupunkeihin, Savonlinnaan ja Mikkeliin, perustettiin kunnalliset sähkölaitokset 1910-luvun paikkeilla. Kolmas eteläsavolainen kaupunkikunta on Pieksämäki, josta tuli kauppa vuodelta 1930 alussa ja kaupunki 1962. Kunnallinen sähkölaitos aloitti toiminnan 1930-luvun alussa.

Tiedot maakunnan kunnallisista sähkölaitoksista ja niiden päärakennusten säilyneisyydestä ja nykykäytöstä ovat tarpeellisia arvioitaessa Mikkelin kaupungin sähkölaitoksen asemaa seudun kaupunkiyhdyskuntien kehityksen historiassa ja säilyneiden rakennusten merkittävyyttä laitostyyppien edustajana ja toiminnan kehitymisvaiheiden kuvastajina.

Kaupunki	Perustamisvuosi	Päärakennus
Savonlinna	1908	1908 (vl)
Mikkeli	1911 (osti oy:n)	1901,1912–13, 1949 (vl)
Pieksämäki	1931	1986 (vanha purettu, ei vl:sta)

vl = voimalaitos, jossa tuotettiin sähköä

Mikkelin kaupungin sähkölaitos (nykyään ESE)⁸, aloitti osakeyhtiönä 1901, ja muuttui kunnalliseksi 1911. Vanhin osa rapatusta tiilirunkoisesta sähkölaitoksesta on vuodelta 1901, rakennusta laajennettiin 1910–20-luvuilla ja nykyiseen kokoonsa talo valmistui 1949, jonka jälkeen sitä jatkettiin vielä uudella lämmityskeskukseksi 1979. Alun perin sähköä tuottava höyryturbiinilaitos, jossa polttoaineena käytetty halkoja, myöhemmin öljykäyttöinen lämpökeskus (kaukolämmitys).

Savonlinnan kaupungin sähkölaitos⁹, aloitti toimintansa 1908. Käyttövoimana oli 75 hv:n höyryturbiini. Polttoaineena käytettiin ilmeisesti ensin puuta, sitten kivihiiltä ja dieseliä. Alkuperäinen punatiilinen sähkölaitosrakennus uudistettiin tämän vuosituhannen puolella viiden huoneiston rivitaloksi.

Pieksämäen kaupungin sähkölaitos¹⁰, aloitti toimintansa 1931. Kyseessä oli jakelusähkölaitos, sillä keskustassa ei ollut voimalaitosta vaan alkuun sähkö saatiin Liunan vesivoimalaitokselta (varalla Siilin vesimylly). Jakeluverkon kaupunki osti yksityiseltä Pieksämäen Mylly- ja sähkölaitokselta. Vuonna 1936 Imatran Voima alkoi toimittaa sähköenergiaa kaupungin verkostoon. Pieksämäen sähkölaitoksen toimitalo sijaitsi alkuun Keskuskatu 13:ssa. Vuonna 1973 sähkölaitos muutti uuteen kaupungintaloon ja 1986 takaisin Keskuskadulle, uusiin tiloihin.

Kuva: Mikkelin sähkölaitos, nykyinen ESE:n hallintorakennus.

Kuva: Savonlinnan kunnallinen sähkölaitos Haislahden rannalla, peruskorjattu asunnoiksi.

Kuva: Savon Voiman konttori, 1973. Pieksämäen sähkölaitoksen vanha toimitalo, toimisto ja myymälä, Keskuskatu 13:ssa on purettu (oikealla).

Mikkeli kaukolämmityksen eturintamassa

Mikkeli aloitti kaukolämmityksen vuonna 1958, neljäntenä kaupunkina Suomessa. Kolme aikaisemmin vesikaukolämmityksen aloittaneita kaupunkeja olivat Helsinki, Joensuu ja Espoo. Mikkeliissä kaukolämpötoimintaa varten perustettiin Kiiskinlämpö Oy, joka ensi alkuun toimitti lämpöä kahteen kerrostaloon (Sinitorni ja Haukanpesä) ja kolmeen omakotitaloon Kiiskinmäen uudella asuntoalueella. Lämpökeskuksen rakennussuunnittelun teki arkkitehti Eero Jokilehto ja teknillisestä suunnittelusta vastasi DI Paavo Pyhälähti Mikkelin Vesi- ja Lämpöjohto Oy:stä. Vuonna 1961 toteutetun toisen rakennusvaiheen jälkeen lämpökeskuksessa oli kaksi lämpökattilaa. Samana vuonna luovuttiin haloista ja otettiin hake lämpökeskuksen pääpolttoaineeksi, öljyyn siirryttiin 1964. Kiiskinlämpö Oy oli aravalainoitettuna kaukolämpökeskuksena pioneerilaitoksia koko maassa.

Kuva: Kiiskinlämpö Oy:n ensimmäinen lämmönjakelukohde oli As Oy Sinitorni lämpökeskuksen vieressä.

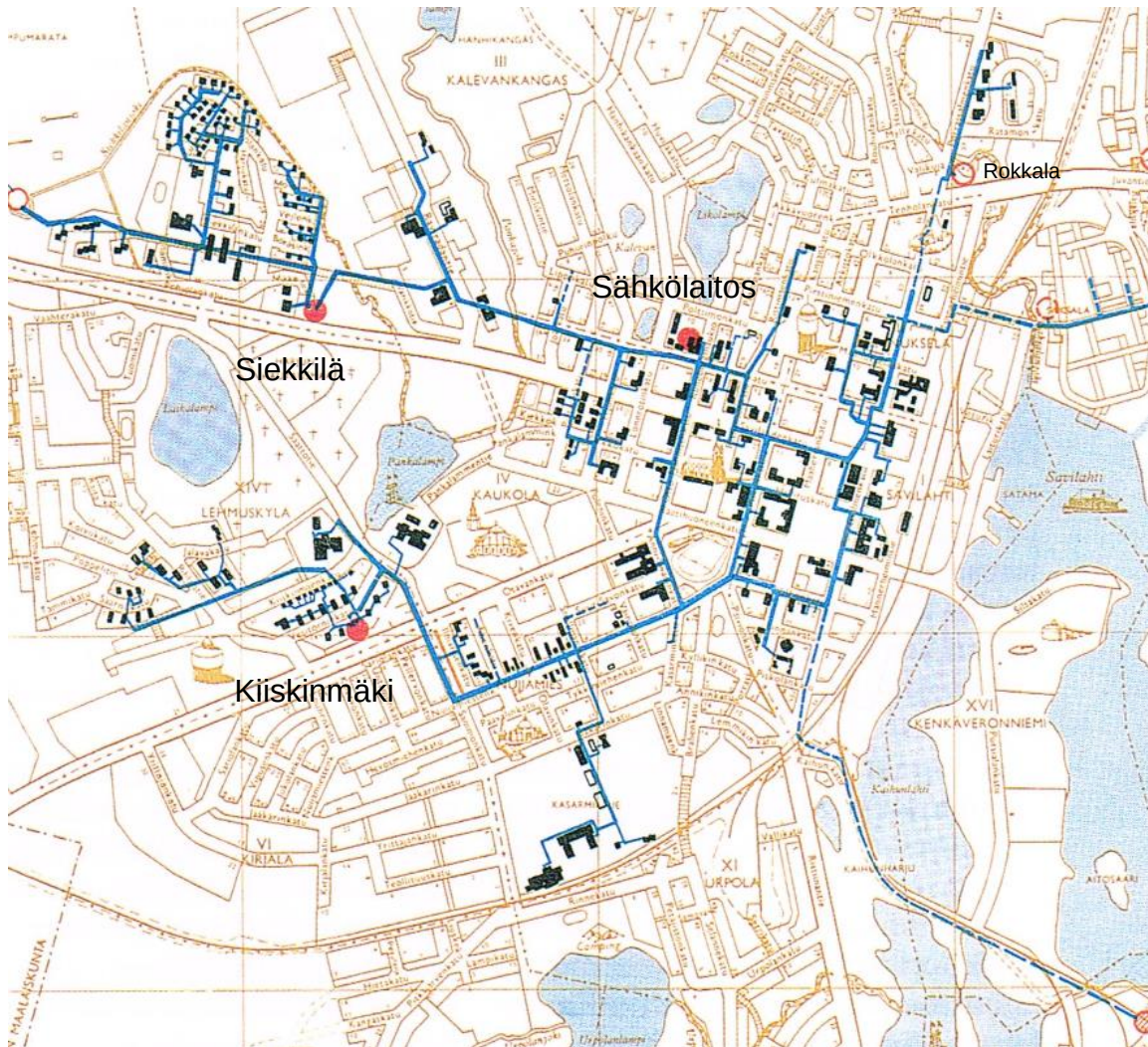
Mikkelin sähkölaitos aloitti kaukolämpötoiminnan rakennuttamalla Siekkilän uudelle asuntoalueelle öljykäyttöisen lämpökeskuksen vuonna 1966. Rakennussuunnittelun laati helsinkiläinen Arkkitehtitoimisto Kauko Kokko & Co. Teknillisestä suunnittelusta vastasi Lämpöteknillinen Insinööritoimisto Oy. Kolmas lämpökeskus perustettiin 1971 Vuorikadulla tarpeettomaksi käyneelle voima-asemalle. Toisen höyrykattilan paikalle hankittiin Kymen

Oy:n Högforsin tehtaalta 9,3 MW:n vesikattila, ja jo seuraavana vuonna tuli asennetuksi toinenkin lämmityskattila.

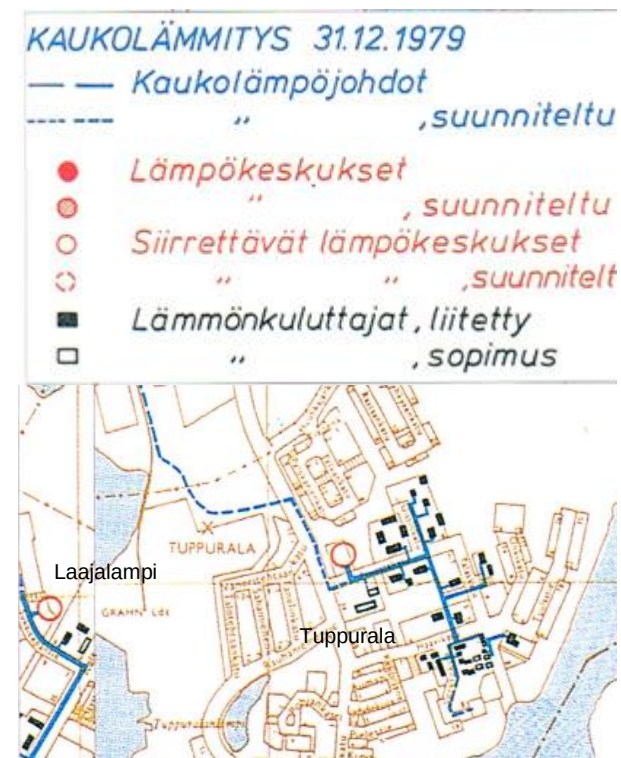

Kuva: Vuonna 1978 Kiiskinlämpö Oy lakkautettiin ja yhdistettiin pääverkkoon lämmönsiirtimellä. Vuonna 1995 Kiiskinmäen lämpökeskus jäi pois käytöstä ja kattila siirrettiin Oravinmäen lämpökeskukseksi Olavi Räsänen Oy:n tehdasalueelle. Kiiskinmäen lämpökeskus ja sen tiilipiippu on sittemmin purettu ja tilalle rakennettu kerrostalo. / ESEN valokuvat.

Vuonna 1979, jolloin vanhaa Vuorikadun sähkölaitoksen lämpökeskusta päätettiin laajentaa, oli kaupungissa käytössä kaksi aluelämpökeskusta, Kiiskinmäki ja Siekkilä, sekä siirrettäviä lämpökeskuksia.

Vuodesta 1972 lähtien kaukolämmityksen piiriin otettiin uusia kaupunginosia siirrettävien lämpökeskusten avulla, ensimmäisinä Tuppurala, Laajalampi, Rokkala ja Peitsari. Vuoden 1979 lopulla oli käytössä kymmenen siirtokeskusta. Samaan aikaan laajennettiin kaukolämpöjohtoverkoston. Kaupungin kaukolämpöjohtojen yhteispituus oli yli 10 km vuonna 1975, ja 100 km:n raja ylitettiin vuonna 1994.

Karttakuvat julkaisusta: Mikkeli kaukolämmityksen eturintamassa. ESE. 1998.

Kuva: Siekkilässä on edelleen käytössä oleva 1970-luvun aluelämpökeskus.

Rakennuksessa on paikalla valettu teräsbetoninen pilari-palkki-runko, seinissä on käytetty myös kahi-tiilimuurausta. Julkisivuissa on profiilipeltiä ja kahi-tiiltä sekä leimaa antavimpana elementtinä suuret lasipinnat.

Kuva (alh.): Siekkilän keskuksen tontille rakennettiin lämpökeskuksen lisäksi konemestarin asunto ja öljysäiliö.

Sähkölaitoksen 1980–81 Pursialaan rakentama turvekäyttöinen 20 MW:n lämpökeskus oli laitoksen ja samalla kaupungin siihen saakka suurin yksittäisinvestointi. Laitoksessa käytettiin polttoaineina turvetta, haketta, kuorta ja sahausjätettä;¹¹ noin 17 vuoden tauon jälkeen, Mikkelin sähkölaitoksella oli palattu kotimaisiin polttoaineisiin. Pursialan lämpökeskusta laajennettiin 1983–84. Turpeen osuus kasvoi puolella 150 000 kuutiosta 300 000 kuutioon vuodessa.¹² Vuosikymmenen lopulla Pursialaan valmistui myös vastapainevoimala, joka otettiin käyttöön lokakuussa 1990.

Uusin aluelämpökeskus valmistui Rokkalan kaupunginosaan 2004. Rakennussuunnittelusta vastasi Arkkitehtitoimisto Heikki Kirjalainen Oy Mikkelistä. Tontille rakennettiin teräsrunkoisen lämpökeskuksen lisäksi öljysäiliö.

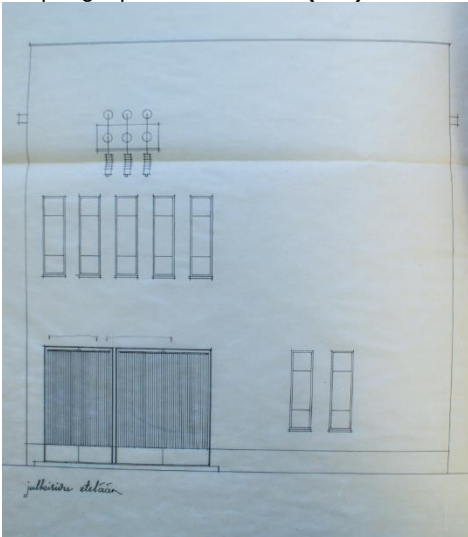

Kuva: Siirtolämmityskeskusta säilytyksessä Rokkalan lämpökeskuksen pihalla.

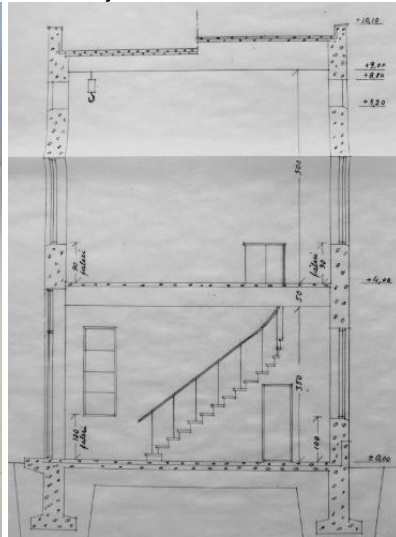
Mikkeliin tuli IVOn verkko 1940-luvun lopulla. Samaan aikaan rakennettiin kaupungin ympärille 20 kV rengasverkko Mikkeli- Suojalampi-Koirakangas-Pitkäjärvi-Pursiala.¹³ Alkuperäisiä funktionalistisia kytkinlaitoksia on jäljellä enää Pursialassa ja Kalevankankaalla, mahdollisesti myös Kattilasillassa ja Koirakankaalla. Pursialan teollisuusalueen muuntoaseman piirustukset on signeerannut kaupunginarkkitehti Eero Jokilehto vuonna 1947. Niiden mukaan tai hieman koon, aukotuksen ja kattomuodon osalta muunneltuina oli nähtävästi rakennettu kaikki rengaslinjan asemat. Savisiltaan rakennettiin punatiilinen sähköasema 1948. Kaupunginarkkitehti Martti Riihelän suunnittelema 1950-luvun pieniä rapattuja tornimuuntamoja on jäljellä Emolassa, Urpolassa ja Moisioin sairaala-alueella.

Kuva (vas.): Porsialan muuntoasema. Ensimmäisiä käyttäjiä olivat Vapo:n saha ja kaupungin puistotilat. **Kuva (oik.):** Savilahdenkadun jakoasema

Kuva: Porsialan teollisuusalueen muuntoasema. / 14.3.1947 Piirt. Eero Jokilehto. MTA

Kuva: Savilahdenkadun jakoasema. / 21.5.1947 Piirt. Eino Huhta, Mli:n kaup. rak.tsto. MTA

Kuva: Rokkalan lämpökeskus valmistui vuonna 2004.

Maakunnallinen sähkölaitos¹⁴

Mikkelin keskusta-alueella sijaitsee myös maakunnallisen sähköyhtiön Suur-Savon Sähkö Oy:n vanha hallintorakennus. Yhtiö perustettiin vuonna 1946. Vuonna 1951 valmistuneen kivitalon suunnitteli kaupunginarkkitehti Eero Jokilehto, joka siis muutama vuosi aikaisemmin laati Mikkelin kunnallisen sähkölaitoksen muutos- ja laajennussuunnitelman. Rakennusurakka annettiin Rakennusliike Mehtälä & Seppälä Oy:lle. Yhtiön konttori tuli 1. kerrokseen ja henkilökunnan asuntoja, yhteensä kymmenen, 2. ja 3. kerrokseen. Kellariin sijoitettiin taloustilojen lisäksi arkistotilat ja holvi. Päärakennukseen liittyy kaksikerroksinen siipi, johon tuli autotallit, autohuolto ja -korjaamo, paja ja tilat muista raskaita töitä varten sekä varastoja.

Kuva: Suur-Savon Sähkön vanha hallintorakennus ja siihen liittyvä siipi (yht. 8 500 m³) on 50-luvun funkista edustava rakennus, joka sijaitsee vain muutaman korttelin päässä nykyisestä ESEn korttelista. Rakennus on peruskunnostettu, mm. ikkunat ja katto (ennen betonitiiltä) on uusittu, mutta tyyli on säilynyt ennallaan. Sisätiloissa muutoksia on tehty enemmän, koska kaikki asunnot on uudistettu toimistokäyttöön sopiviksi. Ensimmäinen käyttötarkoituksenremontti tehtiin toisessa kerroksessa jo 1969.

Suur-Savon Sähkö Oy lähti mukaan kaukolämpötoimintaan 1970-luvun puolivälissä. Maaseudulla kaukolämpöasiat nousivat laajemmin harkintaan 1973 puhjenneen maalaajuisen öljykriisin myötä. Kriisi osoitti lämmityksen keskittämisen hyödyt.

Kuva: Suur-Savon Sähkö Oy:n nykyinen tekninen tukikohta valmistui 1975 Mikkelin Lehmuskylään. / Valokuva Mikkelin Mainos Oy, Suur-Savon Sähkö oy:n historia, s. 129 (1996).

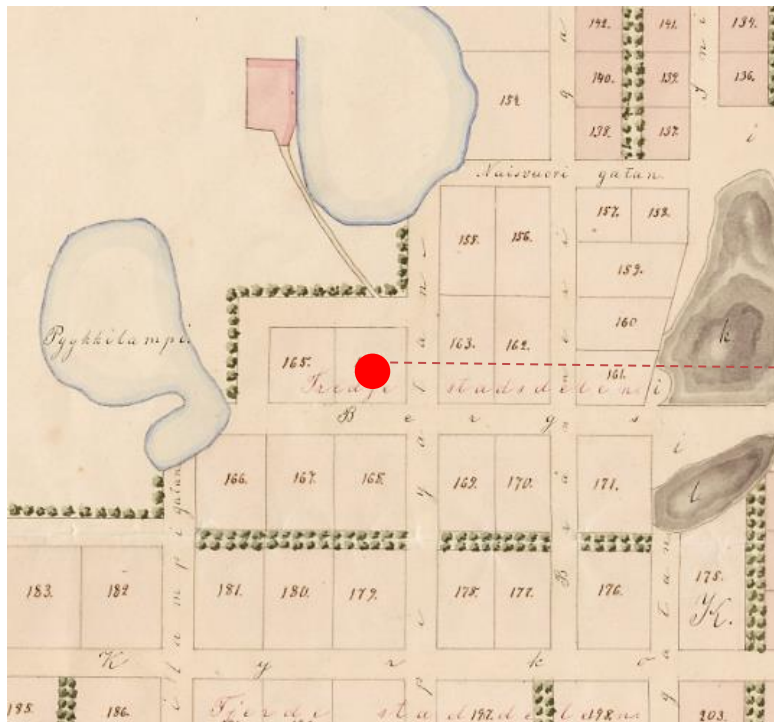
Miten kaupungin ja maakunnan energiahuollon rakentaminen näkyy Mikkelin kaupunkikuvassa?

- Korkeina savupiippuina (hallintokaupungin ainoita): Vuorikatu, Rokkala, Siekkilä ja Pursiala
- Funktionalistisena 1940–50-luvun arkkitehtuurina: arkkitehti Eero Jokilehdon uudistama Vuorikadun sähkölaitos, Pursialan ja Kalevankankaan muuntamot sekä Jokilehdon Suur-Savon sähkön hallintorakennus
- Moderneina, teräsrakenteisina voimalarakennuksina: Siekkilä, Pursiala ja Rokkala

5 LIKOLAMMEN ALUEEN OMINAISPIIRTEITÄ

1800-luvun ruutukaava-alueita

Sähkölaitoksen kortteli, tarkemmin rajattuna sen Vuorikatuun rajautuva puolisko (vanhat tontit 229-230), muodostettiin vuonna 1883. Tontit, tuolloin n:ot 165-164, sijaitsivat uuden kaavaa-alueen luoteisrajalla, kolmannessa kaupunginosassa. Tämä C. E. Müllerin laatima asemakaava laajensi kaupunkia pohjoiseen, länteen ja hieman eteläänkin; - jo edellisen vuosikymmenen aikana oli kaupunki alkanut laajentumaan Likolammen suuntaan.¹⁵ Ruutukaava säilyi suunnitteluperiaatteena, mutta tonttien koossa ja muodossa oli aikaisempaa enemmän vaihtelua.

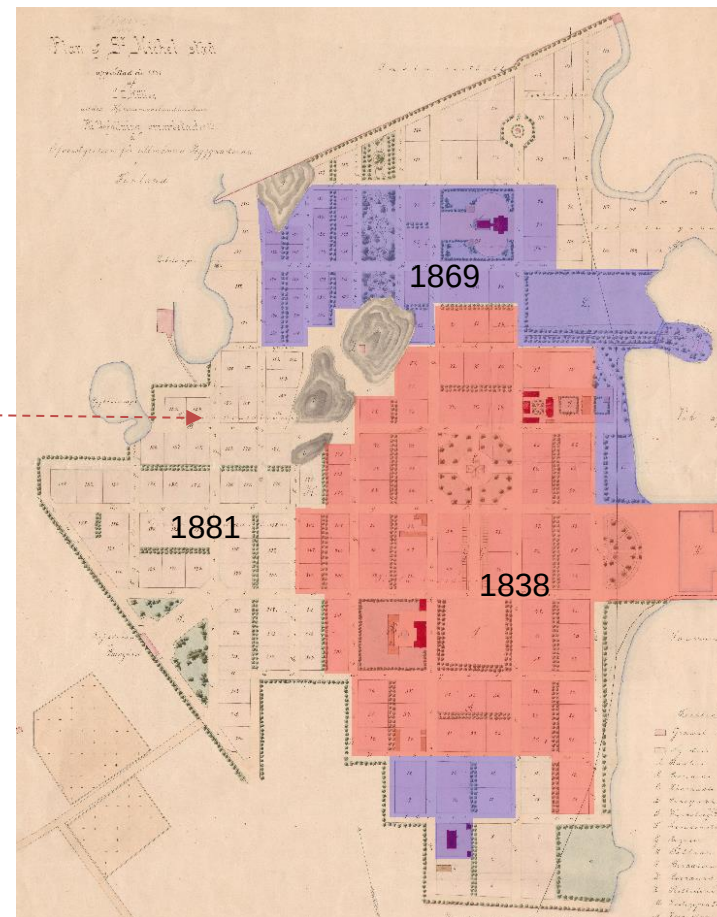

Kuva: Sähkölaitos merkitty karttaan punaisella. / Osa C. E. Müllerin laatimasta asemakaavasta, 1881, korjattu 1883.

Kuva: Sähkölaitoksen tontti osoitettu nuolella. / Vuosien 1838 ja 1869 asemakaava-alueet asemoituna vuoden 1883 kaavan päälle.

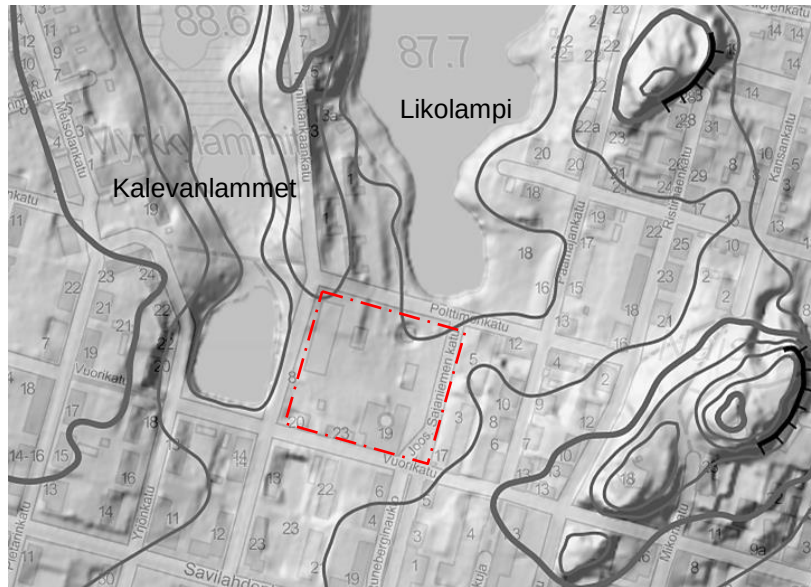
Kaupungin varhaista tehdasaluetta

Tulevan sähkölaitoksen tontit sijaitsivat kahden lammen tuntumassa. Niistä suuremman eli Likolammen länsirannalle oli jo 1860-luvulla perustettu C. Petroffin olutpanimo, jossa 1900-luvulla tuotettiin myös virvoitusjuomia nimellä Mallas- ja virvokejuomatehdas. Tulipalo tuhosi tehtaan 1950 (Mikkelin Mallas- ja Virvokejuomatehdas Oy). Sähkölaitoksen lähellä toimi toinenkin alkoholitehdas, vuonna 1871 tilan omistaja J. G. Liukkosen perustama viinatehdas, jonka yhteyteen valmistui kauppiaiden Miller ja Pulkkinen vuonna 1891 rakennuttama oluttehdas.¹⁶ 1900-luvun alussa perustetun sähkölaitoksen myötä Likolammen eteläpään kaupunkikuvaa hallitsivat pitkään eri aikakausien tehdasrakennukset.

Lammen rannalla, mäen juurella

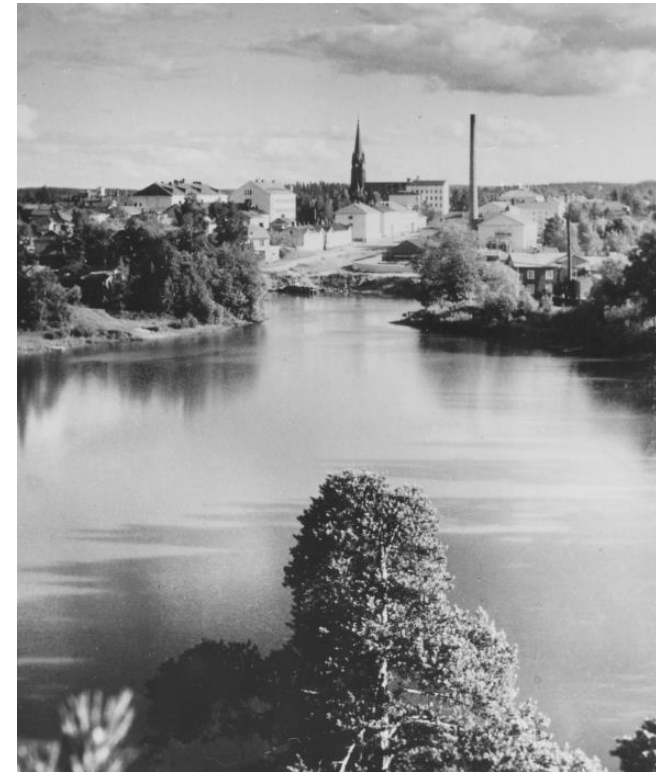
Sähkölaitos sijaitsee ruutukaava-alueen reunalla ja mäkien välisessä notkelmassa. Kortteli ei ole aivan tasainen, vaan maasto nousee luonteen suuntaan. Päärakennuksella ja asuinrakennuksilla ei suoraa maisemallista yhteyttä Likolammen kanssa, koska niiden ja lammen väliin jää tontin takapiha varasto- ja huoltorakennuksineen sekä 1950-luvun asemakaavamuutoksen jälkeen levennetty Polttimonkatu. Sen sijaan yhdessä pienen Myrkkylammen kanssa sähkölaitoksen kortteli muodostaa pienen kaupunkimaiseman, joka avautuu Yrjönkadulle ja Vuorikadulle.

Kuva: Sähkölaitoksen kortteli on harjuselänteiden ja kalliomäkien reunustamassa laaksossa. Likolammen rantaviivaa on ajan saatossa muokattu. 1900-luvun alussa lampi peitti vielä osan sähkölaitoksen korttelista. /Taustakartta, Vinalvalvarjoste © MML (4.3.2016)

Nykyisen korkean teräspiipun voi havaita niin lampea kiertäviltä kaduilta, mutta myös kauempaa, kuten kaupungin keskustaan saapuvalla Ristiinantieltä (kallioteikkauksen jälkeen). Tämä 1970-luvun lopulla tiilipiipun korvannut teräspiippu on muuttanut rakennelman visuaalista ilmettä, vähemmän esteettiseen suuntaan.

Sähkölaitoksen kortteli rajautuu osittain kaupungin puisto- ja lähivirkistysalueisiin. Kalevanlampiin kuuluva Myrkkylampi (ent. Pyykkilampi) liittyy Kalevankankaan laajaan ulkoiluun ja retkeilyyn osoitettuun metsäalueeseen. Likolampi on ollut jo 1800-luvulla suosittu virkistysalue kaupunkilaisille ja tänäkin päivänä lammen rannalla on puistoja ja polkuja.¹⁷ Pitkä historia kaupunkilaisten virkistysalueena näkyy lampien rantaympäristöjen puistomaisuutena. Sen sijaan teollisuushistoriallisen aikavaiheen kerrostuma on näkyvimmin sähkölaitoksen varassa. Likolammen itärannalla on säilynyt vain osia paikalla toimineen viina- ja olutehtaan polttimorakennuksesta (1871) ja uudemmassa tehdasrakennuksesta (1892).

Kuva: Näkymä Emolan suunnalta Likolammen yli Sähkölaitoksen suuntaan.

Kuvassa on sekä sähkötehdas että vanha viinatehdas lammen länsirannalla (oikealla) ja viina- ja olutehtaan rakennuksia itärannalla. / Suur-Savon museon valokuvat.

Vuorikatu, vanha poikittaiskatu

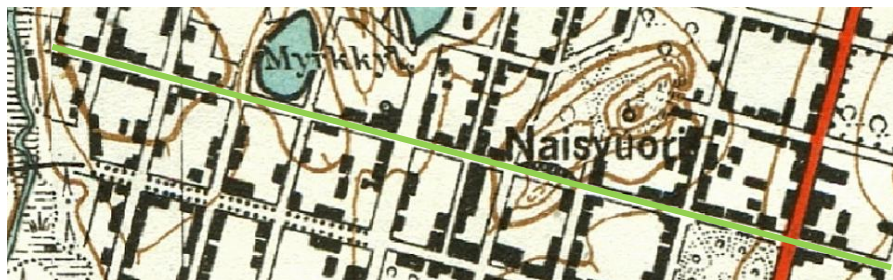
Maaston pääsuuntausta leikkaava Vuorikatu on ruutukaavakeskustan vanhoja, pitkiä poikittaiskatuja, joka alkaa idässä Mannerheimintieltä ja päättyy Pankajokeen. Sen varrelta löytyy paljon kaupungin historiallisia kohteita, kuten entisen lääninsairaalan rakennukset, kirkkokuisto ja laululava, 30-luvun elokuvateatteri, puhelinyhdistyksen talo, Naisvuoren kesäteatteri ja Päämajamuseo. Pankajoen rannassa on kävelysilta, joka vie Kalevankankaan ulkoilureiteille. Sillan luona jokirannassa sijaitsi kaupungin pesula 1800-luvun loppupuolelta lähtien (purettu).

Mikkelin kaupungin 1956 julkaisema matkailukartta opasti turisteja tutustumaan seuraaviin Vuorikadun varrella tai ympäristössä oleviin kohteisiin:

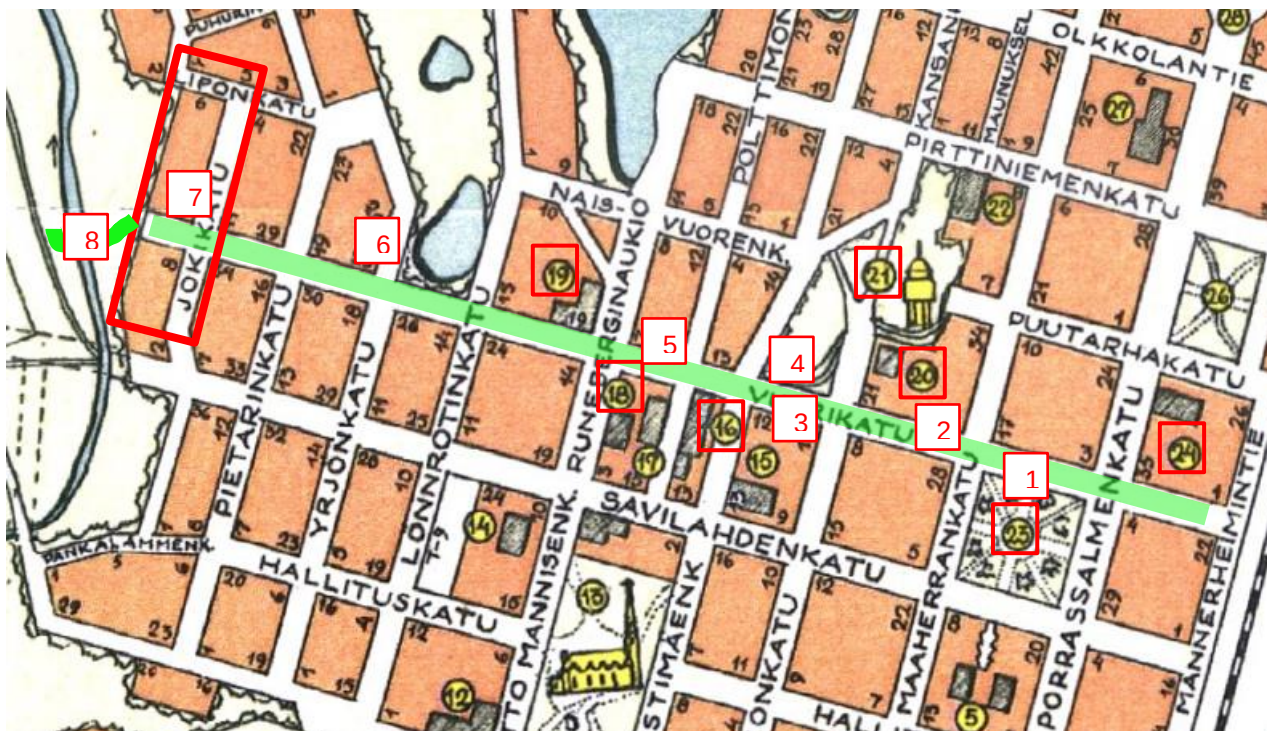
16 Keskuskansakoulu (nyk. päämajamuseo)	inv.
18 Urheilutalo	inv.
19 Sähkölaitos	inv.
20 Työväentalo	inv.
21 Naisvuoren vesi- ja näkötorni	inv.
23 Kirkkokuisto	inv.
24 Lääninsairaala	inv.

Kaikki edellä luetellut kohteet ovat edelleen jäljellä. Karttakuvaan on lisätty seuraavat kadun varrella sijaitsevat, inventoidut kulttuuriperintökohteet ja niiden lisäksi Naisvuorella toimivan kesäteatterin.

1 Kirkkokuiston laululava	inventoitu
3 Kinolinna	inventoitu
3 MPY:n talo	inventoitu
4 Kesäteatteri	-
5 Vuorikatu 13	inventoitu
6 Yrjönkatu 22	inventoitu
7 Vuorikadun ja Jokikadun puu- ja kivitalojen ryhmä	inventoitu
8 Yhteys Pankajoen sillan kautta Kalevankankaan ulkoilureiteille	

Kuva: Naisvuoren kohdalla on katua varten tehty kalliioleikkaus. /Topografikartta vuodelta 1944 (julkaistu 1947).

Kuva: Mikkelin matkailukartta. Mikkelin kaupungin rakennustoimisto 1956.

Uudistunut kaupunkikuva

Ruutukaavaan perustuva kaupunkirakenne on säilynyt Vuorikadulla, mutta kaupunkikuvaa on uudistanut rakentamisen volyymin kasvu ja käyttöön otetut funktionalistiset suunnitteluperiaatteet. Matalat puutalot ovat korvautuneet kiverrostaloilla, jotka sijaitsevat tonteilla pääty Vuorikadulle päin muodostaen siten puoliavoimia kortteileita.

Laakson pohjalla sijaitsevassa ESEn korttelissa vanha sähkölaitos ja viereiset kaksi asuinrakennusta rajaavat hyvin Vuorikadun katutilaa, koska niiden pitkät sivut ovat kadun suuntaisesti, katulinjassa kiinni. Tämä rakennustapa on tyypillinen perinteiselle ruutukaavakeskustalle ja umpikortteille. Vastaavaa tilallista selkeyttä on säilynyt Runeberginaukion varrella.

Rakentamisen mittakaavan ja rakennustavan uudistuminen ei ole heikentänyt kadunkulmauksessa sijaitsevan sähkölaitoksen kaupunkikuvallista vaikuttavuutta. Kulmatalot ovat yleensäkin säännöllisen ruutukaavakeskustan näköpisteiksi nousevia rakennuksia, ja sähkölaitoksen kulman näkyvyyttä lisää Runeberginaukion - Joos. Sajaniemen kadun leveys.

Kuva: Pienoismalli kuvaa 1930-luvun Mikkeliä. Tuohon aikaan Vuorikatu on ollut Likolammen luona väljästi rakentunutta. / Mikkelin kaupungin virastotalo.

Kuva: ESEn korttelin katujulkisivu Vuorikadun suuntaan.

Kuva: Pienoismallin kuvaama ympäristö 2010-luvulla. Sähkölaitoksen kortteli muodostaa nyt säännöllisen nelikulmaisen korttelin, jota ympäröivät lamellitalojen puoliavoimet korttelit.

Rakennettu ympäristö sähkölaitoksen ympäristössä on uudistunut voimakkaasti 1900-luvun puolivälin jälkeen. Rakennuskannan ikähaitari on noin 50 vuotta eli rakennuksia on 1950–90-luvuilta. Ajallista kerroksellisuutta on myös sähkölaitoksen korttelissa. Vuorikadun varrella sijaitsevat rakennukset ovat 1910-luvulta ja 1940- ja 50-luvuilta. Varikkopihan korjaamo- ja varistorakennukset ovat pääasiassa tätä nuorempia.

Likolammen ympäristöön 1900-luvun jälkipuolella syntynyttä, kerrostalovaltaista kaupunkikuvaa rikastuttavat muutamat sähkölaitoksen kanssa tyylillisesti ja mittakaavallisesti samankaltaiset kivitalot:

Yrjönkatu 22: Myrkkylammen rannalta nousevassa rinteessä sijaitsevat kaksi keltaista kerrostaloa ovat esimerkki mikkeliiläisen Mehtälä & Seppälä Oy:n tuotannosta 1950-luvulta. Inventoitu.

Runeberginaukio 5: Aumakattoinen, rapattu kerrostalo 1950-luvulta sijaitsee sähkölaitoksen kanssa kulmittain. Ei inventoitu.

Kuva: Yrjönkatu 22 sijaitsee Myrkkylammen länsirannalla.

Kuva: Runeberginaukio 5 on vasemmalla ja sähkölaitos taaempana, keskellä. Kuva on otettu Vuorikadulta.

Kuva: Sähkölaitoksen erottaa kuvasta korkeasta tiilipiipusta. on kuvan oikeassa reunassa. / Suur-Savon museon valokuvat.

6 MIKKELIN SÄHKÖLAITOKSEN VAIHEITA

6.1 Yksityinen yhtiö perustaa sähkölaitoksen

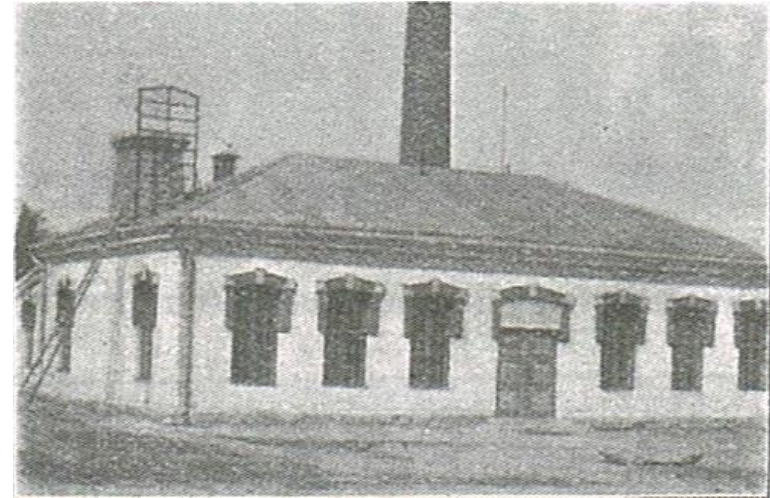
Mikkelin sähkövalaistuslaitos Osakeyhtiö syntyi yksityisenä yhtiönä syksyllä 1900. Edellisenä vuonna oli kaupungin valtuustossa päätetty luopua kaupungin oman sähkölaitoksen perustamishankkeesta. Nyt kaupunki tuki eri tavoin yksityisen laitoksen perustamista lahjoittamalla sille tontit 229 ja 230 sekä lunastamalla yhtiön osakkeita, jotka maksettiin Mikkelin Anniskelu- ja Vähittäismyynti Oy:n voittovaroista.

Sähkölaitos tarvitsi vettä höyrykoneiden jäädytyksessä, joten paikka Likolammen rannalla oli tarkoitukseen hyvin sopiva. Tämän lisäksi pidettiin tärkeänä, että sähkölaitos tulisi olemaan kaupungin keskustassa.¹⁸ Rakennuspaikaksi valitun tontin lähialueella oli jo myös teollisuutta, alkoholitehtaita.

Kevättalvella 1901 yhtiö järjesti tarjouskilpailun ja rakennuksen urakka annettiin paikalliselle urakoitsijalle rakennusmestari K. Oilalle.¹⁹ Jo samana vuonna, lokakuun 23. päivänä, sähköön jakelu voitiin aloittaa. Kauan odotettu katuvalaistus sytytettiin samana iltana; tätä ennen, syksystä 1883 lähtien oli kaupungissa valaistu katuja petroliöljylampuilla. Katuvalopylväitä varten oli kaupunki lahjoittanut metsistään 150 pylvästä. Valaistusta oli ensi alkuun rajoitettu niin, että osa lampuista sammutettiin klo 22.00 ja vain osa hehkulampuista paloi klo 01:een saakka. Jo 1906 katuvalot paloivat syksyllä jo koko yön siihen saakka, kunnes maahan tuli pysyvä lumipeite. Ajateltiin, että lumen antama valoisuus kyllä riitti.²⁰

Vuoden 1901 syksyllä käyttöön otetun laitoksen koneistona oli aluksi 75 hv:n höyrykone (kaksi 27 kW tasavirtageneraattoria), mutta kuluttajien määrän noustua hankittiin 1908 edellistä tehokkaampi, 100 hv:n höyrykone ja uusi kattila. Sähköön valmistukseen käytettiin halkoja. Sähköjännite oli suuri, 2x220 voltia, pitkien jakeluetäisyyksien vuoksi.²¹ Vuonna 1912 oli johtoverkon laajuus 18,5 km.

Ensimmäisenä vuonna sähkölaitoksella oli kaupungin katuvalaistuksen lisäksi vain 28 kuluttajaa. Vähitellen kuluttajien määrä kasvoi vuosi vuodelta niin, että vuosikymmenen lopulla oli sähkölaitosta laajennettava. Kaupunki myönsi yhtiölle lainan, jolla hankittiin toinen höyrykattila ja uusi voimakone.²²

Kuva: Sähkölaitos ilmeisesti alkuperäisessä hahmossaan ennen 1910-luvun laajennuksia.

Kuva: Sähkölaitos vuosina 1913 ja 1915 tehtyjen laajennusten jälkeisessä asussa 1920-luvulla. / Suur-Savon museo, T. Wirilanderin kokoelma.

6.2 Sähkölaitos siirtyy kaupungille ja rakennusta laajennetaan

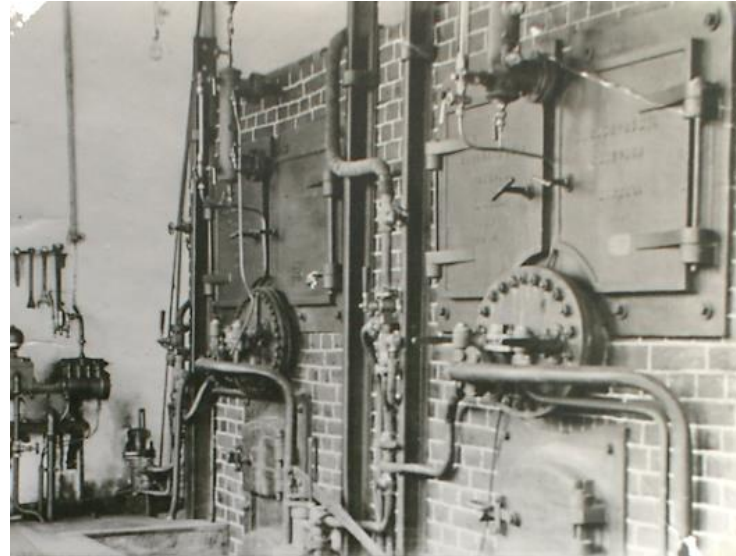
Kymmenen vuotta sähköyhtiön perustamisesta, helmikuussa 1911, laitos siirtyi kaupungin omistukseen 126 000 markan kauppahinnasta. Tuona vuonna kuluttajia oli jo 230, ja määrä lisääntyi nopeasti vuosikymmenen aikana.

Vuonna 1913 rakennusta jatkettiin länsipäädystä. Seuraavana vuonna päätettiin laitoksen koneistuksen uusimisesta, rakentaminen tehtiin vuonna 1915 ja tammikuussa 1916 toimitettiin sähkölaitoksen laajennuksen ja uuden koneiston vastaanottotarkastus.²³ Laajennus (korotus ja levennys) tehtiin rakennuksen pohjoispäähän. Sähkölaitoksen toinen tontti, 229, otettiin käyttöön vuonna 1913, jolloin käynnistettiin asuinrakennuksen rakentaminen sähkölaitoksen henkilökuntaa varten.²⁴ Seuraavana vuonna valmistuneen puutalon asunnot tarkoitettiin erityisesti sähkölaitoksen hoitajaa, koneenkäyttäjää ja kahta asentajaa varten, joiden saaminen tarvittaessa nopeasti työpaikalle oli tärkeää. Kaupunki luovutti näihin aikoihin koko korttelin sähkölaitoksen käyttöön.

1920-luvulla oli jälleen laitoksella laajentamispaineita. Kaupunki harkitsi erilaisia lisäenergiansaantimahdollisuuksia, kuten vesivoimalaitoksen rakentamista. Vuosina 1921–26 kaupunki osti sähkövoimaa Tuppurassa toimivalta Mikkelin Puutavara Oy:n höyryvoimalaitokselta. Sähkön osto loppui, kun maaliskuussa 1926 saatiin käyttöön sähkölaitoksen oma uusi 400 kW:n höyryturbiinigeneraattori. Uudelleen ostosähköön jouduttiin turvautumaan vuonna 1931, jolloin tehtiin sopimus Hirvensalmen Kissakoski Oy:n kanssa.

*”Kissakosken vesivoimalaitoksen generaattorit kehittävät 3-vaihevirtaa 600 kW:n tehoon asti, mikä siirretään 2000 voltin jännitteisenä 42 km pitkää linjaa pitkin sähkölaitokselle. Täällä muuntavat Kissakoski Oy:n 20000/6000 V. muuntajat virran 6000 voltin jännitteelle, jollaisena sähkölaitos sen vastaanottaa ja mittaa. Jakolaitteittensa avulla sähkölaitos toimittaa tämän 6000 voltin virran seuraaviin muuntoasemiin: Kaupungintalo, Hauska, Lähemäki, Vesijohtolaitos, Sotilaskasarmi, Vuolinko, Rantakylä, Koivikko, Savon Valssimylly, Salosaari, Moisio, Tuukkalan kasarmi, Tuukkalan kylä, Annila ja sähkölaitos sekä lisäksi Rämälän sähköosuuskunta, jolla on 8 omaa muuntoasemaa. Näillä muuntoasemilla muunnetaan 6000 voltin virta pienjännitevirraksi, eli 380 voltin voimavirraksi ja 200 voltin valovirraksi.”*²⁵

Vuonna 1934 siirryttiin sähkönjakelussa kokonaan tasavirrasta vaihtovirtajärjestelmään. Kulutuksen lisääntyminen johti vuosikymmenen lopulla jälleen laitoksen laajentamiseen. Ensin tilattiin Juurikosken tehtaalta uusi savupiippu. Syksyllä 1939 valmistuneesta tiilipiipusta tulikin silloisen kaupunkikuvalle leimaa antava, olihan se 45 m korkea ja huipussakin ulkoläpimitta yli 2 metriä.²⁶ Talvisota keskeytti uudistustyöt. Vuonna 1940 tammikuun 5. päivän pommituksissa myös arvojohtoverkko vaurioitui, mutta sähkölaitosrakennukseen ei tullut osumaa. Vuonna 1943 laitokselle hankittiin uusi 1500 kW-tehoinen Stal-höyryturbiini.²⁷

Kuva: Kaksi muurattua höyrykattilaa 1900-luvun alusta, vasemmanpuoleinen hankittu 1908. / ESEN arkisto, Vanhat valokuvat.

VESIHÖYRY MUUTTUU MEKAANISEN ENERGIAN AVULLA SÄHKÖENERGIAKSI

Höyrykattilavoimalaitoksessa, paineistettua vettä höyrystetään höyrykattilassa ja yleensä se myös tulistetaan. Tulistettu höyry ohjataan turbiiniin, jossa höyryn lämpö- ja paine-energiaa muutetaan turbiinin pyörimisenergiaksi. Turbiini pyörittää generaattoria, joka synnyttää sähkövirran.

6.3 Sähkölaitos valtakunnan verkkoon

Sodan jälkeen sähkönkulutusta säännösteltiin Mikkeliissäkin, vaikka ei kuuluttu valtakunnanverkkoon. Sähkölaitos oli sodan jälkeen voimanpuutteessa, mutta laajenemismahdollisuuksia ei ollut. Toukokuussa 1946 Mikkelin kaupunki teki Imatran Voima Oy:n kanssa sopimuksen sähkön hankinnasta. Säännöstelyn avulla sinnettiin vuoteen 1949. Samana vuonna saatiin valmiiksi sähkölaitoksen laajennustyöt kaupunginarkkitehti Eero Jokilehdon suunnitelmien mukaisesti. Oikeastaan oli kyseessä uudisrakennustyö, sillä rakennus sai vanhaa kattilahuonetta lukuun ottamatta täysin uuden hahmon ja tyylin.

Syksyllä 1949 Imatran Voima Oy sai Mikkelin pohjoispuolelle valmiiksi muuntamonsa, jonka jälkeen sähköä riitti myös suuremmalle teollisuudelle. Mikkelin oma höyryvoimalaitos Vuorikadulla oli tämän jälkeen toiminnassa vain talvisaikaan, kunnes sen käyttö lopetettiin joulukuussa 1960. Imatran Voima Oy:n kanssa oli saatu aikaan sopimus, että IVO myy sähkölaitokselle höyryenergian kWh-hinnalla sen latvaenergian, minkä sähkölaitos olisi itse kehittänyt.²⁸

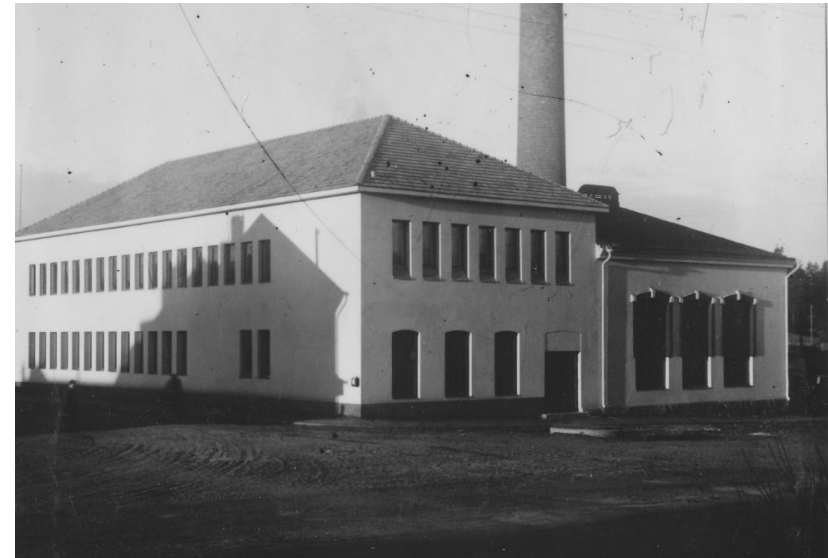
6.4 Kaukolämmön tuotantoa

Kun voima-asema vuonna 1971 otettiin kaukolämmityskäyttöön, myytiin turbiini, höyrykattilat ja Stal-höyryvoimageneraattori, jälkimmäisen osti Schauman-konsernin Joensuun tehtaat. Vuonna 1943 hankitulla 1500 kW:n tehoisella höyryvoimalaitoksella ei ollut enää vuosikymmeneen ollut käytännössä merkitystä edes varavoimalaitoksena. Iso turbiinihalli otettiin sähkölaitoksen toimistotiloiksi rakentamalla siihen toinen kerros. Kattilahuoneeseen tuli kaksi öljykäyttöisen kaukolämmityksen vesikattilaa.²⁹

Öljyn hintakriisin ja energiasäästöohjelman päättymisen jälkeen vuonna 1975 lähti sähkön kulutus jälleen nousuun. Mikkeliin päätettiin rakentaa uusi lämpövoimala. Vuoden 1978 lopulla haettiin rakennuslupaa Vuorikadun lämpökeskuksen laajentamiselle. Lokakuussa 1979 valmistuneeseen halliin asennettiin Högforsin tehtaan valmistava 25 MW:n öljykäyttöinen kattila.³⁰

Kuva: Sähkölaitos vuonna 1946 ennen rakennustöiden alkamista. Sitten 1910-luvun laajennusten, vuonna 1931, oli rakennusta jatkettu kahta kuorma-autoa varten tehdyllä autotallilla. Tilat vasemmalta oikealle: autotallit, myymälä, turbiinihuone ja kattilahuone./ ESEn valokuvat.

Kuva: Sähkölaitos vuonna 1949 valmistuneen lisärakentaminen jälkeen. Kulmauksessa sijaitsevan konehuoneen vieressä (vasemmalla) oli sähkölaitoksen toimisto ja toisessa kerroksessa kaupungin virastoille vuokrattuja toimistotiloja. Uudisosaan tehtiin betonitiilikatto. / Suur-Savon museon valokuvat.

Vuoden 1981 alussa sähkölaitoksen uudeksi nimeksi tuli Mikkelin Energialaitos. Nimenmuutosta pidettiin perusteltuna, koska kaukolämmön tuotanto ja myynti olisi tulevaisuudessa entistä suurempi osa energiahuoltoa.³¹

Vuorikadun lämpökeskuksen toiminta jatkui varalämpökeskuksena vuoden 1985 loppuun. Vuonna 2004 toinen kahdesta vanhimmasta kattilasta siirrettiin Tikkakoskelle.³² Kattila saatiin pois tiiliseinään tehdystä aukosta. Sama kohta oli avattu ainakin jo kertaalleen 1970-luvun alussa, kun tilaan asennettiin öljykäyttöinen kattila. Vuonna 2007 tontilla sijaitseva öljysäiliö tyhjennettiin.

6.5 Energialaitoksen hallintorakennukseksi

Vuoden 1994 alusta energialaitoksen toimintaa jatkoi osakeyhtiömuotoinen Etelä-Savon Energia Oy (vakiintunut lyhenne ESE).

Vuorikadun korttelin vanha päärakennus on edelleen yhtiön hallintorakennuksena, jossa ovat ESE:n talousosasto, energialiiketoiminta ja asiakaspalvelu sekä ESE-Verkko Oy. Vuorikatu 21:n vanhassa puutalossa on ESE-Tekniikka Oy:n toimipiste. Varikkopihan pitkässä varasto- ja korjaamorakennuksessa on Voimaliiketoiminnan toimisto.

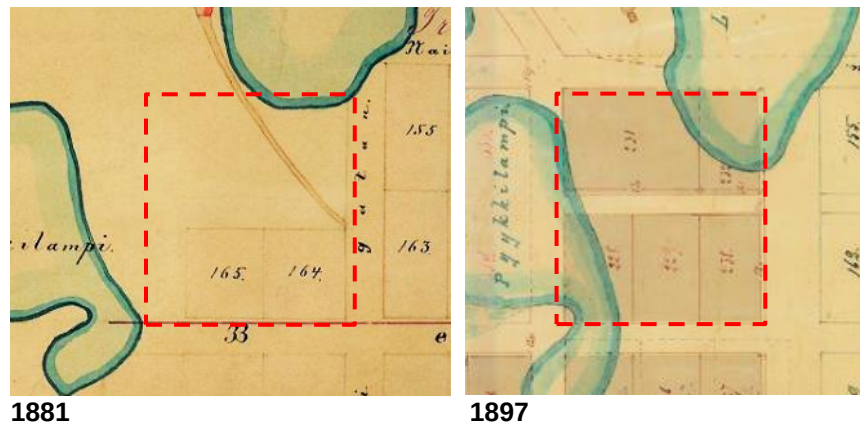
Kuva: Vuorikadun sähkölaitos on nykyään ESE:n hallintorakennuksena.

7 KORTTELIN 9 RAKENNUSHISTORIAA

7.1 Tonttijako

Mikkelin asemakaava 1881, C. E. Müller.

Osa kortteli 9:n alueesta tulee asemakaavoituksen piiriin 1881. Tässä vaiheessa Pyykkilammen eli Myrkkylammen ja Likolammen välille, Vuorikadun varteen kaavoitetaan kaksi tonttia 164 ja 165. Likolamessa kulkee Mikkelin pitäjän ja kaupungin raja.

1881

1897

Mikkelin asemakaava 1897, O. A. Orman.

Ennen 1800- ja 1900-lukujen vaihdetta laaditussa ruutuasemakaavassa korttelille 9 osoitetaan nykyinen koko jaettuna tonteiksi 228–232. Tontille on merkitty myös palokuja. Nykyisen Polttimonkadun kohdalle on suunniteltu katulinjaus, joka edellyttää Likolammen eteläisen pohjukan täyttämistä.

Kuva (oikealla): Kuvaan merkitty vanha tonttijako sekä aita, jonka pohjoispuolelle jäävä alue korttelista oli teiden risteysaluetta ja sitä ennen vesialuetta. Pohjakarttana vuonna 1975 vahvistettu asemakaava, jonka mukaan koko kortteli on tonttia 228a. Vuonna 1974 korttelin pohjoiskulmalta luovutettiin osa VPK:n käyttöön.

Mikkelin asemakaava 1919, E. A. Piponius.

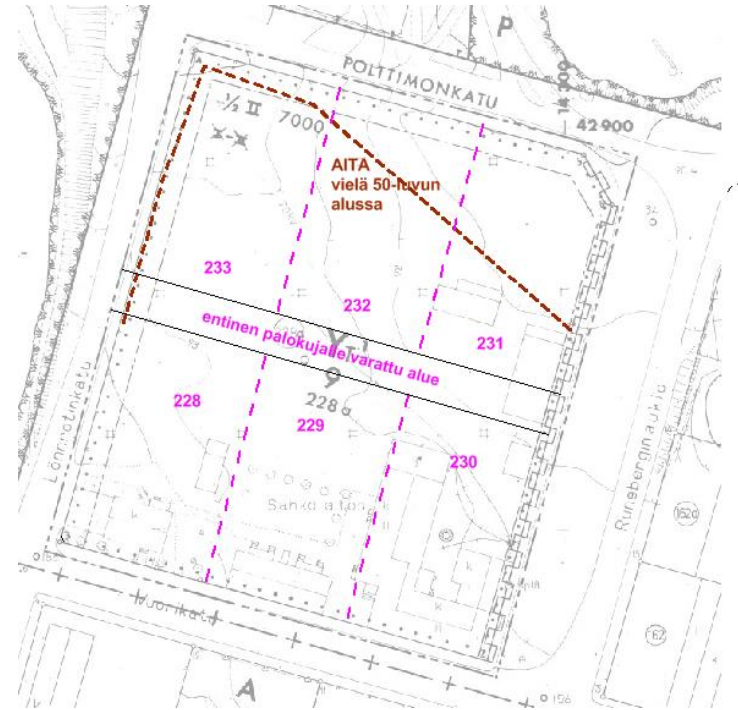
Uudessa koko ruutukaava-aluetta koskevassa asemakaavassa kortteli 9 sai kuusi tonttia 228–233. Korttelin ja Likolammen väliin on suunniteltu Naisvuorenkatu. Jo edellisissä kaavoissa leveyttä saanut Runeberginkatu on nyt osoitettu kahden puurivin bulevardiksi.

Piponiuksen asemakaavan valmistuttua oli sähkölaitoksen käytössä kaksi tonttia, joista tontilla 230 sijaitsi sähkölaitos ja tontilla 229 vuonna 1914 valmistunut asuinrakennus sähkölaitoksen työntekijöille. Ulkotilat kävivät ahtaiksi, koska polttopuupinot, pylväskasat ja muut tarvikkeet ottivat tilansa. Kaupunki luovuttiin omistukseensa hankkimalleen sähkölaitokselle koko korttelin eli myös tontin 228 Vuorikadun varrelta ja tontit 231–233 kaupungin lahjoitusmaan eli entisen palokujan varatun maakaistaleen takaa.

Vuonna 1945 oli kortteliin vahvistettu tonttijako, jonka mukaan tontit 228–233 ja entinen palokujan alue (lahjoitusmaa) oli tarkoitettu yhdistettäväksi yhdeksi tontiksi 228a. Tontinmittaustoimitus tehtiin vasta vuonna 1972. Nykyinen voimassa oleva tonttinumero on 1228.

Korttelin pohjoisen osan ja Likolammen välillä kulkevat epäviralliset tiet länsirannan oluttehtaalte suunniteltiin korvattavaksi nykyistä Polttimonkatua vastaavalla kadulla jo vuoden 1897 kaavassa, mutta vielä 1950-luvun puoliväliin mennessä kulkuväylät oikaisivat korttelin koilliskulman kautta. Viimeistään 1960-luvun alussa oli Polttimonkatu perustettu myös Likolammen eteläpuoliselta osalta.³³

Kuva (oikealla alh.): Nuorin korttelia rajaavista kaduista on Polttimonkatu, jonka perustamisen yhteydessä Likolammen ranta-aluetta täytettiin ja pengerrettiin. Kadulta on yhteys Likolammen länsirannan kävelytielle.

Kuva: Kadun leveys ja katujen reunustama puistikko entisellä Runebergin kadulla (nykyinen Runeberginaukio–Joos.Sajaniemen katu) perustuu kaupunginosan ensimmäiseen asemakaavaan. Sähkölaitoksen korttelin kohdalla puolet alkuperäisestä kadusta on ollut pitkään pysäköintialueena.

Kuva: Sähkölaitoksen kortteli kuvattuna Myrkkylammen rantapuistosta.

KORTTELI KAURPUNKIRAKENTEN VAIHETTUMISALUETTA

Sähkölaitoksen kortteli 9 kuuluu 1800-luvulla kaavoitettuun ruutukaavakeskustaan, mutta sen reuna-alueisiin, mikä vaikuttaa edelleenkin korttelin kaupunkikuvassa.

Kortteli sijaitsee vaihettumisalueella, jossa siirrytään

- liike- ja palvelukeskustasta pientalokaupunginosiin
- ruutukaava-alueelta organisoitumisen rakenteen omaavaan kaupunginosaan
- tiiviisti rakennetusta ydinkeskustasta laajojen viheralueiden ympäröimiin kaupunginosiin

Kortteli 9 rajautuu kahteen lampeen ja on perustettu osittain täyttömaalle. Siitä tuli vasta 1960-luvun alkuun mennessä ruutukaavan mukainen suorasuvinen kortteli, joka on kuitenkin ollut aina väljästi rakennettu.

Korttelia rajaavista kaduista vanhimpia ovat Vuorikatu ja Joos. Sajaniemen katu. Kalevankankaalle vievä Lönnrotinkatu perustettiin ennen sotia ja Polttimonkatu valmistui korttelin osalta 50–60-lukujen vaihteen tienoilla.

KORTTELIN KYTKEYTYMINEN YMPÄRISTÖÖNSÄ

Sähkölaitoksen ympärille tullut kolmi-nelikerroksinen kerrostalorakentaminen on vähentänyt laitosrakennuksen kokoon perustunutta näyttävyttä, ainoastaan korkea piippu kiinnittää kauempaakin huomiota.

Leveä Rungergin aukio ja sen jatkeena oleva Joos. Sajaniemen katu ja pysäköintialue tuovat avaruutta sähkölaitoksen edustalle, mikä korostaa kulmalla sijaitsevan päärakennuksen kaupunkikuvallista asemaa.

Lönnrotinkadun puoleinen rapattu pienkerrostalo kytkeytyy rannoiltaan vehreän Myrkkylammen ja mäen rinteillä sijaitsevien pientalokortteleiden miljöokuvaan. Vanhempi yksikerroksinen puutalo on viimeinen Vuorikatuun rajautuneiden korttelien aikaisemmasta puutaloasutuksesta Likolammen ympäristössä.

7.2 Korttelin rakennusvaiheet

RAKENNUSKANNAN KERROKSELLISUUS

RAKENNUKSET

Ennen vuotta 1945 rakennettu

- olemassa oleva
- olemassa oleva (ositt. vain runkona)

Vuoden 1945 jälkeen rakennettu

- olemassa oleva, 1949 laajennus
- olemassa oleva 1950-luvulta

Vuoden 1960 jälkeen rakennettu

- olemassa oleva

Purettu rakennus

Kuvat (oikealla): Ilmakuva noin 1955. ESE:n kuva-arkisto.

Ennen varikkopihan tilalla oli kaupungin ja sähkölaitoksen halkoplaani. Sen luota johti raide sähkölaitoksen turbiinihuoneen kellariin, jossa oli halkovarasto.

Noin 50-luvun puolivälissä otetussa ilmakuvassa näkyvät purettu varistorakennukset, halkoplaani ja raide. Teollisuustonttia ympäröi lauta-aita. Asuinrakennuksen pihapiiriin on istutettu lehmuksia, joista vielä pari puuta on jäljellä.

KORTTELIN RAKENNUSKANTA VUONNA 2016

Sähkölaitos, voimalaitos- ja konttorirakennus

Rakennusvuodet 1901, 1913, 1915, 1931, 1949, 1979.

Suunnittelijat: 1901 [ei tiedossa];

1947 Kaupunginarkkitehti Eero Jokilehto

Asuinrakennus, puu, 1 krs

Rakennusvuosi 1913-14

Suunnittelijat: Kaupungininsinööri Lennart von Fieandt

Asuinrakennus, puu, rapattu, 2 krs

Rakennusvuosi 1952-53

Suunnittelijat: Arkkitehti Martti Riihelä, Hämeenlinna (valittiin 1952 Mikkelin kaupunginarkkitehdiksi)

Pihavaja

Rakennusvuosi: Siirretty ennen vuotta 1938 nykyiselle paikalle tontilta 229. 1950-luvulla pienennetty vanhasta nykyiseen kokoon.

Varasto1, puu

Rakennusvuosi: 1931–32

Varasto2 eli sähkölaitoksen varasto ja VPK:n toimitila, puu

Rakennusvuosi: 1973-74

Suunnittelija: Kaupunginarkkitehti Pauli Lehti, Mikkelin kaupungin rakennusvirasto, arkkitehtiosasto

Varasto3 eli auto- ja varastokatos, muototeräsrakenne, pelti

Rakennusvuosi: 1991

Rakennettu sen jälkeen kun VPK muutti pois, väliaita purettiin pois

Öljysäiliö ja pidätysallas

Rakennusvuosi: 1979

Rakennettu korttelin koilliskulmalle, joka oli jäi vielä 50-luvulla sähkölaitoksen aidatun piha-alueen ulkopuolelle.

Ortokuvat 2014 © Maanmittauslaitos

8 RAKENNUKSET

8.1 Sähkölaitos, Vuorikatu 19

8.1.1 Suunnittelu

Arkistoista ei löytynyt vuonna 1901 valmistuneen sähkölaitoksen rakennuspiirustuksia eikä myöskään 1910–30-luvuilla tehtyjä laajennus- ja muutospirustuksia. Näiden rakennusvaiheiden suunnittelijaa ei mainita asiakirjoissa.

Vuonna 1915 rakennuksen pohjoispäähän tehdyn laajennusosan suunnittelijana mainitaan olleen kaupungininsinööri Lennart von Fieandt, joka oli aloittanut virassaan 1911, ja todennäköisesti hän vastasi siitä lähtien sähkölaitoksen muutossuunnitelmista.³⁴

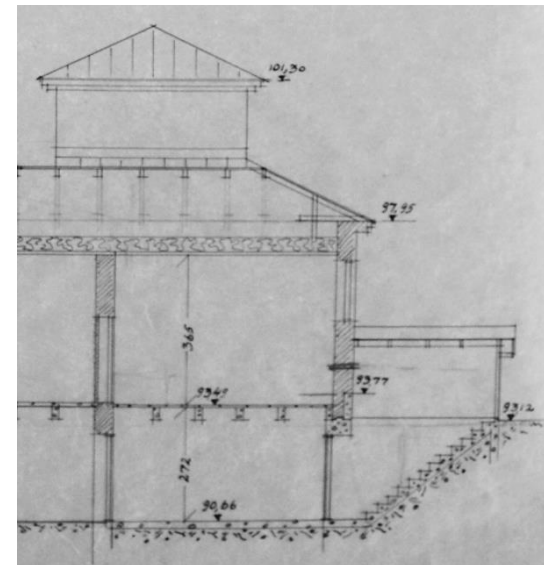
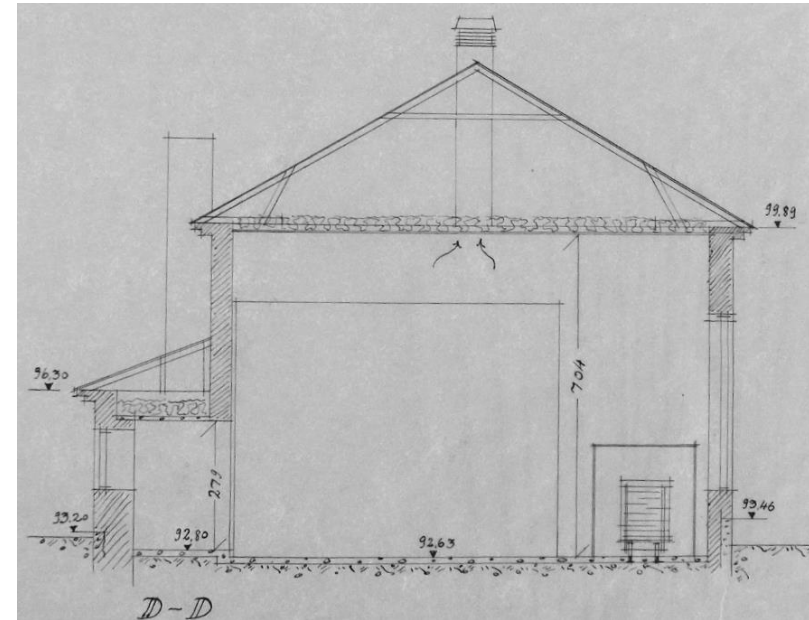
Vuonna 1949 valmistuneet lisärakennus- ja muutostyöt toteutettiin kaupunginarkkitehti Eero Jokilehdon laatimien piirustuksien mukaan.

8.1.2 Rakenne, ulkohahmo ja julkisivut

Seuraavat kuvaukset perustuvat vuonna 1947 ja sen jälkeen laadittuihin rakennuspiirustuksiin, vuonna 1990 laadittuun kuntoarvioon, haastatteluihin ja tekijän havaintoihin.

Vaiheittain ajalla 1901–1931 rakennettu yksikerroksinen sähkölaitos perustettiin maanvaraisesti perusmuurien ja anturoiden varaan, perustus oli näkyviltä osin hakattua graniittia. Kantavat seinät muurattiin poltetusta savitiilestä, arviolta 2–2,5 kiven vahvuksena. Julkisivut saivat kalkkirappauksen. Aumakaton rakenteena oli puinen kattotuoli, ja vesikatto tehtiin nähtävästi heti rautapellistä.

Luonnonvaloa laitoksen tiloihin tuli suurista, korkeista ikkunoista, jotka oli jaettu pieniin ruutuihin. Kaariaukkoisten ikkunoiden korokehys oli puhtaaksimuurattu vaalein lakikivi- ja nurkkakoristein. Klassismin aiheisiin kuului myös voimakas räystäsmuoto. Alun perin hyvin kompakti pohjaltaan suorakaiteen muotoinen aumakattoinen rakennus muuttui vähittäisen lisärakentamisen myötä kokonaishahmoltaan monimuotoisemmaksi.

Kuva ylhäällä:
Leikkauskuva Joos. Sajaniemen kadun suuntaisesta siivestä, 1910-luvulla korotetun kattilahuoneen kohdalta.

Kuva vasemmalla:
Leikkauskuva 1910-luvun laajennusosasta, jossa kantava väliseinä on tehty ulkoseinän tavoin tiilimuurirungolle. Pääkerroksen alapohja on betonia (alalaatta-palkisto), yläpohja puuta.

Eero Jokilehto. MTA

Vuoden 1949 laajennus- ja muutostyöt

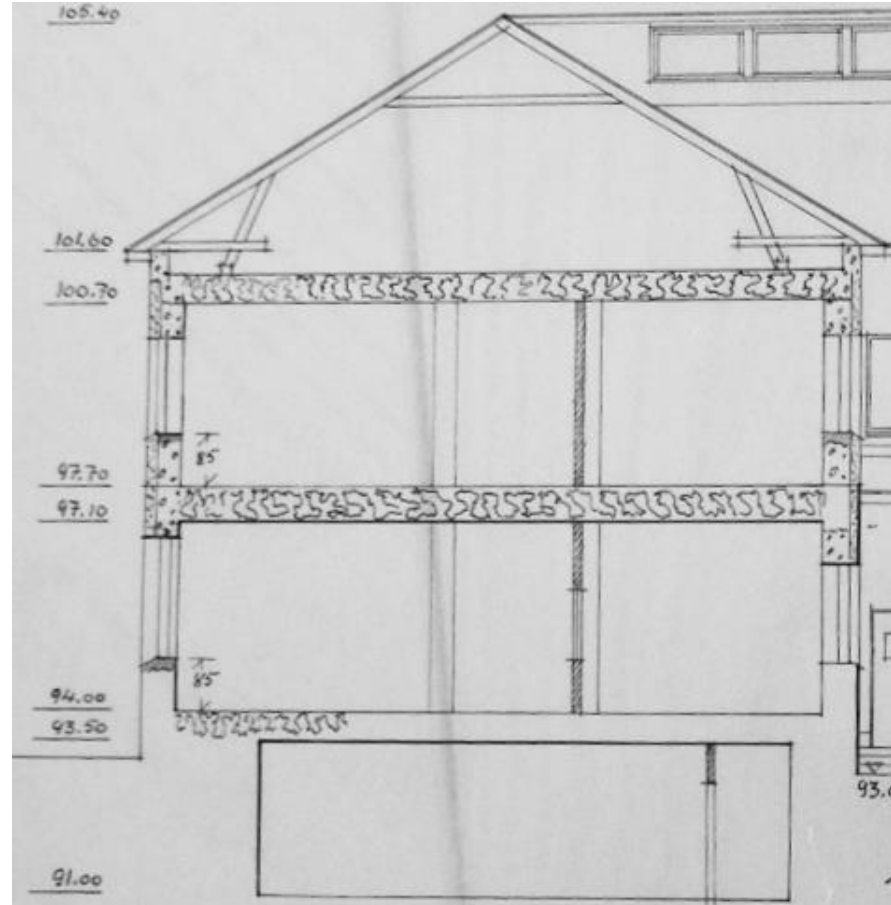
Sähkölaitoksen muutos- ja lisärakennuspiirustukset ovat vuodelta 1947. Rakentaminen kesti parisen vuotta. Kyseessä oli kokonaisvaltainen muutostyö, jossa sähkölaitos käytännössä rakennettiin uudelleen hyödyntämällä vanhasta pääasiassa yksikerroksisesta rakennuksesta ulkoseinien kantavia tiilimuuriseiniä ja kellaritilat³⁵ (kokonaan purettiin mm. muuntamo ja saunan käsittänyt ulkonema kattilahuoneen sivusta). U-muotoon laajennettu laitos sai ajanmukaisen pelkistetyn ulkoasun. Vanhasta rakennustyylistä jäi kertomaan vain alkuperäiseen käyttöönsä jäänyt kattilahuone. Toinen vanhasta rakennuksesta säilynyt ja entiseen käyttöön jäänyt tila oli turbiini- eli konehuone, mutta sen ulkoasu uudistui.

Sähkölaitoksen, joka korotettiin kaksikerroksiseksi ja laajennettiin siivellä, rungon muodostivat vaakarakenteina paikalla valetut teräsbetoni laatat ja laattapalkit sekä pystysuorina rakenteina kantavat betonipilarit ja muuratut seinät. Uuteen siipeen tuli kellarikerros. Katon rakenteena säilyi entisenlainen kattotuolirakenne. Julkisivut rapattiin sileiksi. Rakennuspiirustusten mukaan rappaus tuli tehdä kalkkirappauksena, sokkeli graniitista ja vesikate betonitiilestä.

Rakennusaikanaan melko tavanomaista tehdasrakentamista, joskin jugendiakin mukaileva, tiilirakennus sai sotien jälkeen tehdyssä uudistuksessa modernimman ulkomuodon. Koristeelliset elementit jätettiin pois. Ikkunoiden koko ja puitejako vaihteli nyt sisätilojen käytön mukaan, mutta eroa oli myös katu- ja pihafasadien välillä. Vuorikadulle avautuvan toimistosiiven pelkistetty pääjulkisivu edusti selkeimmin funktionalismia kapeine jaottomine ikkunoineen. Pihan puolella ikkunat olivat suurempia ja tehdasrakennuksille tyypillisesti jaettu pieniin ruutuihin. Kattomuoto säilyi ennallaan ja rappaus ulkoseinien pintamateriaalina.

Lukuun ottamatta vanhaa kattilahuonetta, ei sähkölaitosrakennuksen ulkoasusta enää erottanut alkuperäistä 1900-luvun alun rakennusvaihetta, koska siitä jäi 40-luvun uudistuksissa jäljelle vain kantavia tiilimuurirunkoisia seinä. Jokilehto kuitenkin hyödynsi vanhojen muuriseinien jyrkyyttä ja ideoi ikkunoiden sisäänvedoilla ja aukon alapinnan viisteellä katujulkisivuihin kaksiulotteisen pintavaikutelman, jota tehosti ikkunoiden kapeus ja tiheys. Ratkaisu antaa laitosrakennukselle sen arkkitehtonisen erityisluonteen.

Sisäänvedetyn pääsisäänkäynnin asemaa korostettiin ulkotilalla eli kahden toisiinsa niveltävän päädyn muodostamalla eduspihalla, joka alkuperäisissä pohjakuvissa on reunustettu pensasistutuksilla.

Kuva (vasemmalla): Leikkauskuva Vuorikadun suuntaisesta siivestä, jonka alaosa on vanhaa tiilimuurirunkoa ja välipohjasta (ikkunoista) ylöspäin 1949 valmistunutta tiili-betonirunkoa osaa. Kattotuolirakenteet ovat 40-luvulta. / Laajennuspiirustus Eero Jokilehto. MTA.

Ulkoasu vuonna 2016

Nykyään energialaitoksen hallintorakennuksena toimivan kivitalon ulkoarkkitehtuuri on säilynyt kohtuullisen hyvin arkkitehti Eero Jokilehdon piirustuksien mukaan toteutetussa asussa, vaikkakin pieniä kokonaisuudesta erottuvia muutoksia on tehty eri puolelle rakennusta. Kerroksellisuudesta ei kuitenkaan ole tullut julkisivujen hallitsevinta piirrettä.

Merkittävimmät muutokset katujulkisivuissa ovat:

- uudenlaiset ikkunat ja ovi, Vuorikadun ja Joos. Sajaniemen kadun kulmalla
- lämpökeskuksen rakentaminen kiinni vanhan kattilahuoneen päätyyn (klassistisen päädyn hävittäminen)
- yhden suuren ikkunan muuraaminen umpeen kattilahuoneen julkisivusta
- 1940-luvulla lisärakennetun osan betonitiilikatteen vaihtaminen saumapeltiin.

Sähkölaitoksen eri-ikäisissä osissa julkisivumateriaalit ovat kulloisenkin rakennusvaiheen mukaisia. Rakennuksen vanhassa osassa (1901, -15 ja -49) julkisivupintana on karkearappaus, jota on myöhemmin pinnoitettu ohutrappauksella. Graniittikivijalkaa on näkyvissä vanhan kattilahuoneen kohdalla, muilta osin sokkeli on rappauspintaista maalattua betonia. Vanhaa kattilahuonetta ja 1970-luvun lämpökeskusta yhdistävän väliosan julkisivut ja sokkeli ovat käsittelemätöntä, muottipintaista betonia. Lämpökeskuksen (1979) julkisivuissa on pesubetonipintaiset betonielementit ja metallirunkoiset lasiseinät.

Vanhimmassa kattilahuoneessa on edelleen saumapelti, mutta 1940-luvulla tehdyn kaksikerroksisen osan betonitiilikatto on vaihdettu saumapeltiin. Ullakkokerroksessa olevan kahvion kohdalla on nykyään huopakate. Lämpökeskuksen vesikate on huopaa.

Liite 1a. Päärakennus. Julkisivumuutokset

8.1.3 Tilaohjelma- ja ratkaisut

Sähkölaitoksesta ei ole säilynyt alkuperäisiä pohjapiirustuksia eikä myöskään 1910-, 20- ja 30-luvuilla tehtyjä laajennuspiirustuksia. 1940-luvulta on säilynyt Eero Jokilehdon sähkölaitoksesta tehdyt pohjakuvat ennen laajennusta sekä laajennussuunnitelmat.

Sähkölaitos oli valmistuessaan 1901 toiminnoiltaan yksinkertainen. Rakennuksessa oli vierekkäin konehuone ja kattilahuone sekä näiden vieressä, rakennuksen ulkopuolella oli tiilinen savupiippu. Oletettavasti oli myös pieni työhuone ja varasto. Vuorikadun suuntaiseen laajennussiipeen tuli myymälä, työhuone, autotalleja, paja ja varasto. Pihanpuolelle rakennetun muuntamotorin toiseen kerrokseen tuli muuntamohuone ja autotallien yläpuolelle mittarien tarkastushuone ja ylimöntöörin työhuone.³⁶ Sähkölaitoksen toimisto sijaitsi ensi alkuun kaupungintalolla, josta se siirtyi sosiaaliviraston kanssa vuokratiloihin armeijan käytöstä vapautuneeseen vanhainkotiin (Pietarinkatu 9).³⁷

Sähkölaitoksen laajentaminen tuli ajankohtaiseksi sotien jälkeen, Valtakunnanverkkoon liittymisestä ja sähkölaitoksen oman jakeluverkon kehittämisestä johtui, että sähkötehtaalle piti rakentaa huomattavan iso kytkinhuonerakennus. Pidettiin edullisena yhdistää saman katon alle myös toimisto- ja muut tarpeelliset tilat. Kun kaupungilla oli puutetta toimistotiloista, päätettiin rakennukseen tehdä myös toinen kerros, josta vuokrattaisiin tiloja kaupungille.³⁸

Sotien jälkeen uudistetussa sähkölaitoksessa tilaratkaisun peruspiirteenä oli sähkölaitoksen ja kaupungin virastojen erottaminen omiin rakennusosiin ja eri kerroksiin. Rakennukseen ei tehty asuntoja. Vuonna 1949 valmistuneen laajennuksen ja muutostöiden jälkeen rakennuksen tilavuus oli 7 887 m³.³⁹ Käyttötiloja oli tiloja kolmessa kerroksessa eli kellarissa, ensimmäisessä eli pohjakerroksessa ja toisessa kerroksessa. Ullakko oli kylmää tilaa.

Rakennuspiirustusten mukaan oli **ensimmäinen kerros** sähkölaitoksen käytössä, samoin kellari. Konehuone ja kattilahuone sijaitsivat entisillä paikoillaan Joos. Sajaniemen kadun puoleisessa siivessä. Vuorikadun suuntaisessa osassa oli sähkölaitoksen johtajanhuone, apulaisjohtajan/rahastajien huone, myymälä eli toimisto ja konehuone. Pihanpuoleisessa siivessä oli mittariosasto ja muita työhuoneita, varastotiloja sekä kytkinhuone.

Toiseen kerrokseen, Vuorikadun varteen, tuli piirustusten mukaan kaupungin kansanhuollon toimisto, kansanhuollon johtajan huone, polttoainetoimisto ja polttoainepäällikön huone (pihalla oli kaupungin halkoplaani) sekä konehuoneen yläpuolelle tilitoimisto ja arkisto. Pihanpuoleisessa siivessä oli toimistohuoneita, joihin muutti ainakin kunnallisverotusta hoitanut taksoitustoimisto kuin myös valtion verotusta hoitanut toimisto,⁴⁰ oletettavasti myös sosiaalivirasto ja mahd. voudinkonttori eli ulosottovirasto). Lisäksi siivessä oli henkilökunnan ruokailuhuone, työläisten ruokailuhuone, keittokomero ja sosiaalityloja (pukuhuone, pesuhuone, WC:et). Huoneet ryhmittivät keskikäytävän ympärille.

Myöhempi toiminta

Rakennuksessa toimi jonkin aikaa, 1950-luvun lopun pohjapiirustuksen mukaan, tuberkuloositoimisto (2 kerros, piirustus 1959). Myöhemmin, ainakin 1970-luvulla, kaupungin sosiaalivirasto, koulutoimisto ja lastensuojeluyksikkö olivat sijoittuneet toiseen kerrokseen, Vuorikadun suuntaiseen siipeen.

Pari vuosikymmentä myöhemmin, 1990-luvulla, ensimmäisessä kerroksessa olleet varastotilat oli muutettu energialaitoksen toimistotiloiksi ja sähköasema oli jaettu väliseinien pienempiin huonetiloihin. Sen korkea osa oli sähkölaitoksen varastotiloina. Toisen kerroksen tilat olivat edelleen sosiaaliviraston ja huoltotoimen käytössä: Vuorikadun puolella sosiaaliviraston yleinen osasto ja hallinnollinen osasto, pihan puoleisessa siivessä huolto-osasto.

Nykyään koko rakennus on energialaitoksen hallinto- ja asiakaspalvelutiloina sekä varastona.

Sisätilojen nykytila

Rakennuksen sisätiloja on remontoitu moneen kertaan, lisääntynyt talotekniikka on jätetty näkyville. Pintamateriaaleja ja kiinteää sisutusta on eri vuosikymmeniltä, myös alkuperäisiä (mm. osa ovista, mosaiikkibetonilattiat, puuikkunat). Viimeiset uudistukset on tehty tällä vuosituhannella. Kaikissa kerroksissa pohjakaavaa on sekä säilynyt että joltain osin muutettu. Toimistosiipien uudistuksissa on tilaratkaisuna suosittu keskikäytävällistä koppelkonttoria.

Vanhimmista sähköntuotantoon liittyvistä korkeista tiloista on jäljellä 1910-luvun kattilahuone sekä 1947 valmistunut kytkinasema, jälkimmäinen on toiminut viime vuosikymmenet sähkölaitoksen varastona, alakerrassa on

toimisto- ja teknisiä tiloja. Viimeksi rakennettuun 1970-luvun lopun lämpökeskukseen ei ole tehty tilallisia muutoksia.

Vuonna 1949 valmistuneen sähkölaitoksen tilaryhmistä on jäljellä:

- Porrashuoneet ja 2. krs:n keskikäytävä (kulkuyhteydet)
- Toimistosiivissä ulkoseinää vasten olevat työhuoneet
- Vuorikadun puoleisen siiven I-kerroksen toimistotilat
- Sauna- ja pesutilat, kellarissa

Kolmannessa kerroksessa on säilynyt 1950-luvun puolivälin paikkeilla rakennettu kahvihuone ja keittokomero.

Liite 2. Päärakennus: Huonetilamuutoksia ja alkuperäinen tilaohjelma.

Liite 3. Valokuvia sisätiloista.

Kuva:

Toimistosiiven toisen kerroksen keskikäytävä.

8.2 Asuinrakennus, Vuorikatu 21

8.2.1 Suunnittelu ja rakentaminen

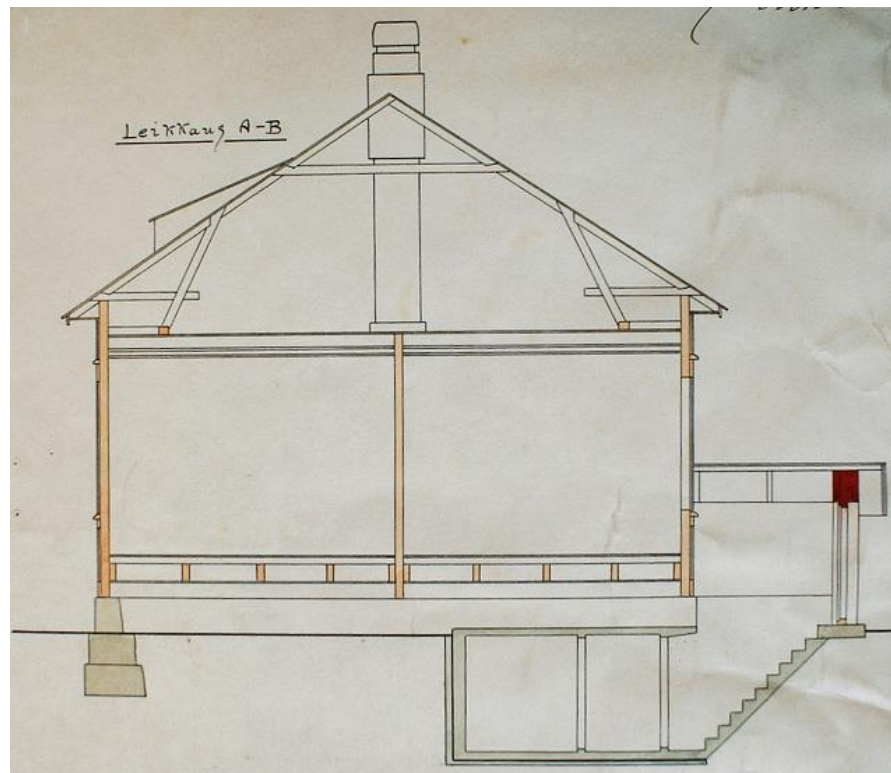
Sähkölaitoksen länsipuolelle, tontille 229, valmistui vuonna 1914 pitkä, yksikerroksinen asuinrakennus sähkölaitoksen työntekijöitä varten. Rakennussuunnitelmat tilattiin kaupungininsinööri L. von Fieandtilta.⁴¹ Sähkölaitoksen 80-vuotishistoriikissa kerrotaan, että asuinrakennus rakennettiin pikkutorilta purettujen vanhojen tukkipuotien hirsistä.⁴²

8.2.2 Rakenne, ulkohahmo ja julkisivut

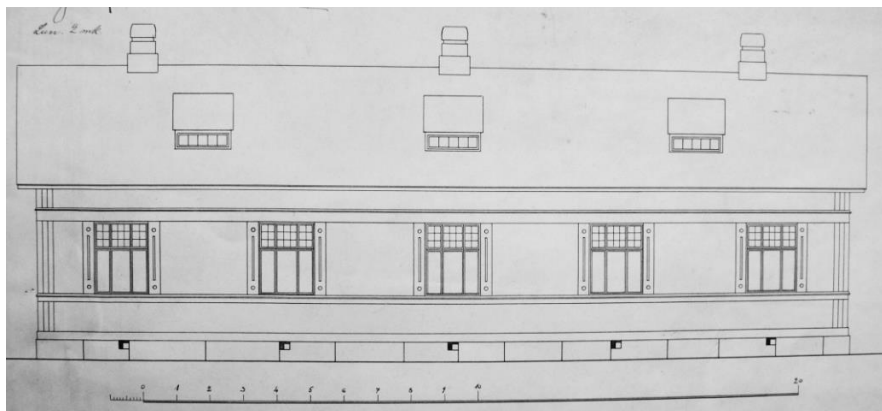
Kuvaus perustuu rakennuksen alkuperäisiin julkisivu- ja leikkauspiirustuksiin v:lta 1913 (vain Vuorikadun puoleinen julkisivukuva) sekä Mikkelin pienoismallin rakennuskortteihin, jotka sisältävät tietoa 1930-luvun tilanteesta

Pitkä yksikerroksinen asuinrakennus tehtiin hirrestä lamasalvokselle, perustus oli kiveä, joka näkyviltä osin oli lohkottu säännöllisen muotoiseksi. Alapohja oli tuulettuva nk. rossipohja. Rakennukseen tuli harjakatto, jonka kadunpuoleiselle lappeelle tehtiin kolme pulpettikattoista, pieniruutuista ikkunaa. Sisäänkäynnit sijaitsivat talon pihanpuoleisella pitkällä sivulla.

Vuonna 1936 oli talon katto maalattua peltiä ja rakennus julkisivuiltaan laudoitettu. Kaksinkertaiset ikkunat olivat korkeat ja yläosastaan pieniruutuiset, nk. jugendikkunat. Pihanpuoleisella sivulla oli kaksi pulpettikattoista avokuistia, joissa puiset sälekaiteet ja katoksen helmakoristelu sekä yhteensä neljä sisäänkäyntiä. Kuistien väliin jäi kellariin johtava portaikko, joka oli harjakattoinen ja tiilestä muurattu.⁴³

Kuva: Asuinrakennuksen leikkauspiirustus vuodelta 1913. Rakennuksessa on kiviperustus, hirsirunko, puiset välipohjat ja konttikattotuolit. Rakennukseen tehtiin heti kellari, jonne kuljettiin rungon ulkopuolisen porrashuoneen kautta./ Asuinrakennuksen piirustus tontille 229. Lääninkanslia vahv. 20.9.1913. MMA

Kuva: Puutalon julkisivupiirros vuodelta 1913. MMA

Kuva: Puutalon kadunpuoleinen julkisivu on säilynyt tyyllisesti ennallaan. Rännit ja syöksytorvet sekä ilmalämpöpumpun ulkoyksikkö ovat myöhempää kerrostumaa.

Ulkoasu vuonna 2016

Energialaitoksen toimistotiloina olevan puutalon alkuperäinen tyyli on säilynyt, mutta yksityiskohdissa, kuten ikkunoissa, käsijohteissa ja ulko-oivissa, näkyy korjausten tuomaa kerroksellisuutta.

Nykyinen ulkoväritys perustuu 1972 toteutettuun väristyssuunnitelmaan. Kahden avokuistin kiviportaat on jossakin vaiheessa varustettu metalliputkesta tehdyin käsijohtein. Paneloidut ulko-ovet on uusittu, osa on 1900-luvun puolivälin tyyliä. Vuorikadun puoleiseen ulkoseinään on kiinnitetty ilmalämpöpumpun ulkoyksikkö.

8.2.3 Tilaohjelma ja -ratkaisut

Sähkölaitoksen henkilökunnan asuinrakennuksessa oli neljä asuinhuoneistoa, joista kolme oli kooltaan n. 42 m² ja yksi 64 m². Keittiöt ja huoneet sekä eteis- ja komerotilat olivat huoneistoissa samanlaiset, mutta suurimmassa huoneistossa oli keittiön lisäksi kaksi huonetta, kun muut olivat keittiön ja huoneen asuntoja. Jokaiseen asuntoon oli oma sisäänkäynti.

Pitkähkön rakennuksen pohjakaava perustui sydänseinään, pituussuunnassa sijoitettuun kantavaan sisäseinään. Kadunpuoleisessa osassa rakennusta olivat huoneet, joihin avautui yksi ikkuna ja joissa oli lämmitystä varten pystyuuni. Pihanpuoleisessa osassa olivat eteiset ja leivinuunilla varustetut keittiöt, joihin avautui yksi ikkuna. Alkuun talossa oli kylmäullakko, jonne pääsi sisäportaita myöten kahdesta eteisestä.

Laajennukset

Kylmäullakolle rakennettiin lämmitettävää tilaa 1940- ja 50-luvuilla. Molempiin päätyihin tuli huone ja eteinen ja oma portaikko. Muulta osin ullakko jäi entiselleen. Viimeistään 50-luvulla

Sisätilat vuonna 2016

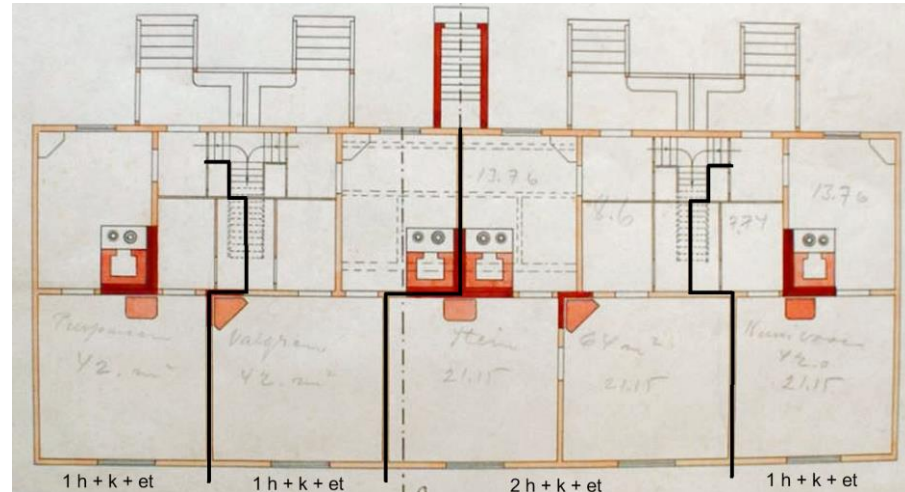
Rakennuksen pohjakaavaan ei ole tehty suuria muutoksia. Huoneiden pinta-alat ovat säilyneet ennallaan, lukuun ottamatta eteistiloja, joihin on rakennettu WC:t. Vain yhden eteisen kohdalla vanha reitti kuistilta asuinhuoneeseen on muuttunut, kun sisäeteisen ja tuulikaapin väliltä on poistettu ovi. Ikkunoita

on entinen määrä. Kutakin työhuonetta kohden on väliovien määrää pyritty supistamaan yhteen. Toimiston keittiönä on yksi entisistä keittiöistä rakennuksen keskellä.

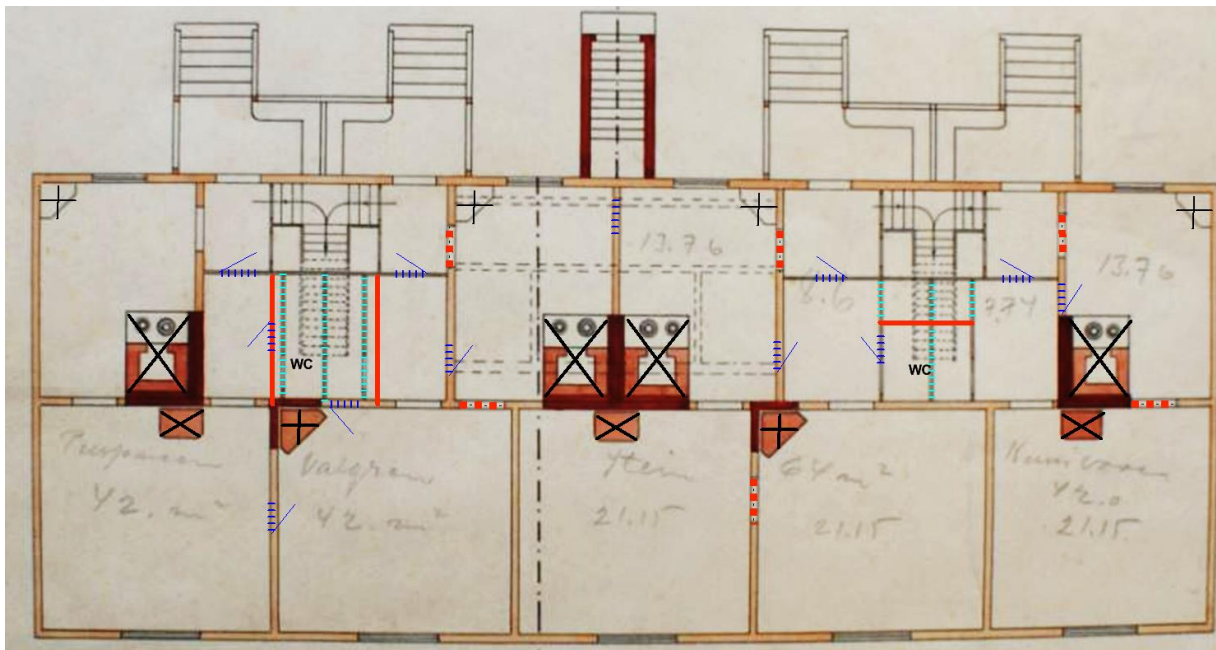
Alakerrassa on pintoja (seinät, listat) uusittu samalla, kun tiloja on 1980-luvulta alkaen pikkuhiljaa muutettu asuinnoista toimistokäyttöön. Lämmitysuunit on purettu.

Vuonna 2001 remontoitiin koko alakerta toimistotiloiksi ja lisättiin sisäseiniin lämpöeristystä. Alakerran huoneissa, korkeudeltaan n. 320 cm, on säilynyt eri-ikäisiä väliovia (myös peiliovia) ja paneloituja kattoja (peittomaalattuja). Eteiseen luonnonvaloa päästävät korkeat, pieniruutuiset kamaanaukkunat ovat vanhat. Korjauksissa haettiin 1900-luvun alkupuolelle palautuvaa asua, mm. listoissa on käytetty vanhoja profiileja.

Ullakkokerroksen huoneet, korkeudeltaan 290 cm, ovat tyhjillään ja tiloissa on säilynyt alkuperäistä kiinteää sisutusta (profiillistat, paneelikatto, peiliovet mm.). Huoneissa ei ole tehty peruskorjausta.

Kuva (ylh): Asuntojen väliseinät on merkitty mustin viivoin alkuperäiseen pohjapiirrokseen. / Puutalon pohjapiirros 1913. MMA

Kuva: Puutalon huonetiloissa tapahtuneet vähäiset muutokset on merkitty alkuperäiseen pohjapiirrokseen.

- — — — — uusi seinä
- | | | | | purettu seinä
- ■ ■ ■ ■ suljettu oven paikka
- | | | | | uusi oven paikka
- — — — — purettu uuni, komero

8.3 Asuinrakennus, Vuorikatu 23

8.3.1 Suunnittelu ja rakentaminen

Sähkölaitoksen kortteliin vuoden 1952 lopulla valmistuneen asuinrakennuksen suunnitelmat laati arkkitehti Martti Riihelä Hämeenlinnasta; samana vuonna hänet valittiin Mikkelin kaupunginarkkitehdiksi. Rakennuslupahakemuksessa huomautetaan, että rakennus oli tarkoitus vain toistaiseksi valmistuttuaan luovuttaa lääkärin ja kaupunginarkkitehdin käyttöön virka-asunnoksi ja lääkärin vastaanotoksi. Myöhemmin rakennukseen sijoitetaan sähkölaitoksen teknillistä henkilökuntaa (pääsääntöisesti talossa asui muita kuin sähkölaitoksen työntekijöitä).

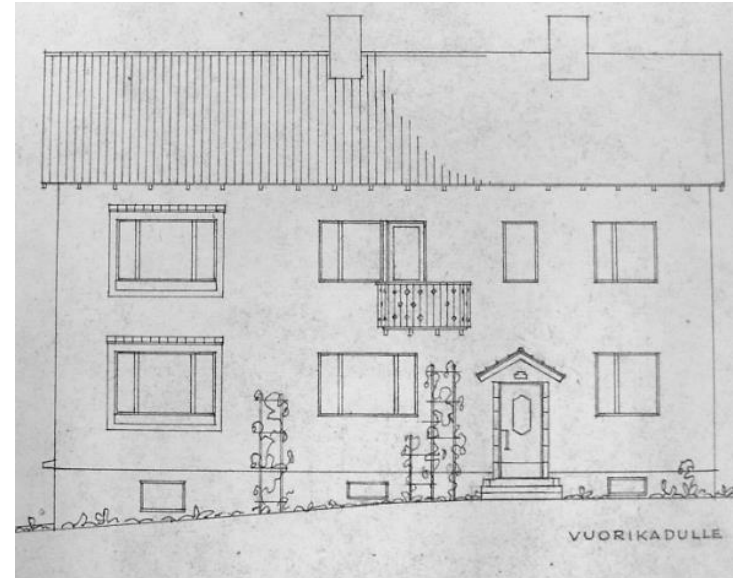
Rakennustyöt tehtiin kaupungin omana työnä lukuun ottamatta vesi- ja lämpöjohtotöitä, sähkötöitä, maalausta ja peltitöitä, jotka annettiin urakoitsijalle. Varsinaisena työvoimana käytettiin kirvesmieskurssin oppilaita, jotka tekivät sekatyöt, kuten perustan tasoittamisen ja betonityöt. Kirvesmieskurssin johtajana oli rakennusmestari Asikainen Mehtälä & Seppälän toimistosta.⁴⁴ Erikoistöitä varten palkattiin muurarit ja rapparit.

8.3.2 Rakenne, ulkohahmo ja julkisivut

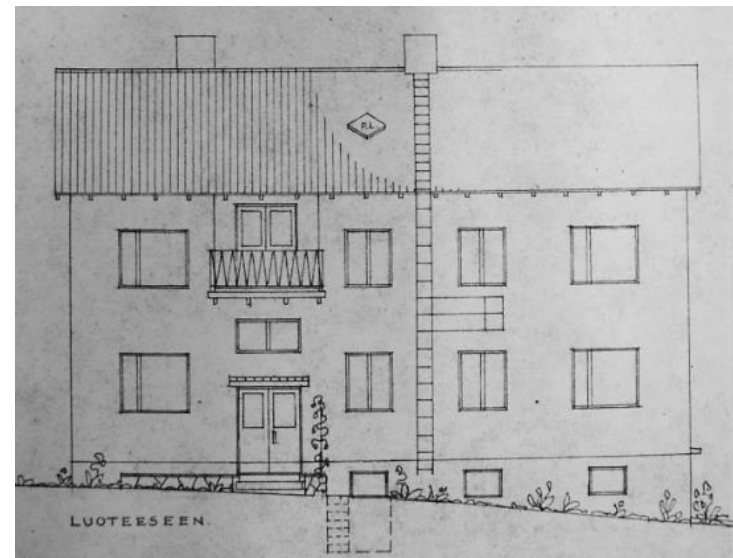
Kuvaus perustuu rakennuksen alkuperäisiin rakennuspiirustuksiin (RL 4.7.1952, lopputarkastus 30.12.1952) ja rakennustapaluetteloon vuodelta 1952.

Rakennustapaluettelon mukaan puisen pienkerrostalon seinät tehtiin rankorakenteella (erikseen mainittiin, että sisältä seinät päällystettiin Kipsonit-levyillä). Perustus tehtiin säästöbetonista, välipohjat tulivat kellarikerrokseen betonista ja muualle puusta, vesikate tehtiin betonitiilistä. Katon kaltevuus oli 1:3,5. Taloon tehtiin vesi- ja viemärijohdot, lämmitysmuotona keskuslämmitys (sähkölaitokselta).

Kaksikerroksisen harjakattoisen talon koko oli 15 m x 10,5 m. Ulkoseinissä oli verkon päälle tehty roiskerappaus, betonisokkelissa pesubetonilaatat, kuten rakennustapaluettelossa oli esitetty, ja vesikate tehty betonitiilestä. Kadunpuoleisen parvekkeen kaiteen pystylaudat oli koristeltu pienin vinoneliöaukoin. Pihanpuoleisen sivun parvekkeella ja sisäänkäynnin tasan-

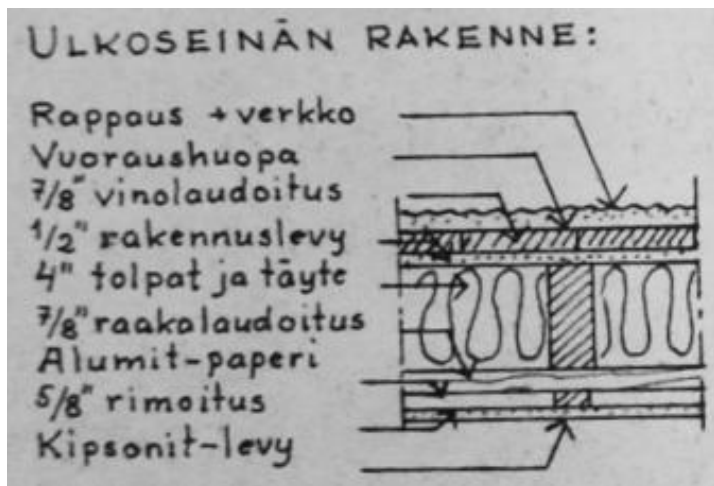

Kuvat: Talon julkisivupiirustukset./ 5.5.1952 kaupunginarkkitehti Martti Riihelä.

teella kaide on tehty metalliputkesta. Sisäänkäyntien suojana olivat pienet sadekatokset, kadunpuolella betonitiilikatteinen harjakatos ja pihanpuolella tasakattoinen katos.

Kadunpuoleisen julkisivun yksityiskohtiin kuului ovisyvennyksen tiiliverhous ja kaksi seinälinjasta hieman ulostyöntyvää maisemaikkunaa, joiden korokeyhys oli puupaneelia. Ullakkopäädyissä oli kiilaharjaiset ikkunat, samaa muotokieltä oli käytetty pääoven lasiaukossa. Ulkoportaiden sivuissa oli liuskekiviverhous.

Kuva: Rakennuksen ulkoseinien rakennekuvaus.

Ulkoasu vuonna 2016

Nykyään asuntolana toimivan talon julkisivut ovat säilyneet alkuperäisessä asussaan (tyyli ja materiaalit, nähtävästi maalauspintana edelleen kalkkimaali). Arkkitehtuuri on sotien jälkeiselle ajalle tyypillisesti selkeäpiirteistä. Detaljointi ja materiaalityyppien käyttö on hienopiirteistä. Suunnittelua ei enää 50-luvun alussa rajoittanut rakennusaineiden säännöstely (päätyi 1949).

Pieni väritykseen liittyvä muutos tehtiin 1980-luvun lopulla, kun ikkunoiden ulkopuutteet ja kehyslaudoitus sekä paneeliovet maalattiin tummanruskeiksi. Ovet ja kadun puoleisten korokeykkinoiden kehyslaudoitukset olivat alkujaan pelkästään lakattuja. Pihanpuoleisen sisäänkäynnin katos on piirustuksista poiketen varustettu tukipylväillä ja samanlaisella metalliputkikaiteella kuin lämpöpuolinen parveke.

8.3.3 Tilaohjelma ja -ratkaisut

Valmistuessaan asuinrakennuksen tilavuus oli 1354,6 m³ ja hyötypinta-ala n. 260 m². Käyttötiloja oli tiloja kolmessa kerroksessa eli kellarissa, pohjakerroksessa ja toisessa kerroksessa. Ullakko oli kylmää tilaa. Huonekorkeus pohja- ja 2. kerroksessa oli 260 cm, kellarin askarteluhuoneessa 205 cm.

Taloon tuli kaksi tilavaa asuinhuoneistoa, joihin kuljettiin yhteisestä, pihanpuoleisesta porrashuoneesta sekä alakerran toiseen huoneistoon liittyvä, omalla sisäänkäynnillä varustettu lääkärin vastaanottohuone. Viranhaltijoiden - arkkitehdin ja lääkärin - työnkuvaa ajatellen taloon tehtiin myös autotallit.

Molemmat pääkerrokset olivat pohjakaavaltaan samanlaiset. Asuinhuoneistot käsittivät viisi huonetta, keittiön, palvelijahuoneen ja kylpyhuoneen. Toisen kerroksen asunto oli kooltaan 130 m², mutta ensimmäisessä kerroksessa asunnon koko oli vain 94 m², koska lääkärin vastaanottohuoneisto vei 32,5 m².

Huoneet järjestyivät talon keskellä sijaitsevan eteisen ympärille, sydänhormillisen pohjakaavan mukaisesti. Taloon tuli heti keskuslämmitys, mutta melko keskellä taloa oli olohuoneisiin tehtyjen takkauunien hormi. Toisen kerroksen huoneisto ja porrashuone oli varustettu pienellä parvekkeella. Rakennuksen kellarikerroksesta yli puolet otti autotalli, johon päädyistä johti kolmet ovet. Kellarin keskiosassa oli varaus saunalle. Näiden lisäksi oli kellarihuoneita ja askarteluhuone. Porrashuoneessa oli kaksivartinen lepotasolla varustettu portaikko.

Myöhempi käyttö

Rakennuksen sisätiloja on 1900-luvun jälkipuolella kunnostettu aina käyttötarkoituksen muuttuessa. Asutuskäyttö loppui ensin ensimmäisessä kerroksessa, johon 1960-luvulla suunniteltiin sijoitettavaksi lastenneuvola ja viimeistään 1990-luvulla tiloissa aloitti kunnallinen päiväkotitoiminta. Vuodelta 1971 löytyy tieto, että rakennuksessa oli välillä myös Mannerheimin Lastensuojeluliiton toimisto.⁴⁵ Toinen kerros otettiin ryhmäpäiväkotitoimintaan 2013. Sitä ennen oli yläkerroksen huoneisto jaettu kahdeksi asunnoksi.

Vuoden 2016 alussa päiväkotitoiminta siirtyi uuteen Naisvuoren päiväkotirakennukseen Likolammen itäpuolelle. Vuorikadun rakennuksessa

avattiin huhtikuussa päihde- ja mielenterveyskuntoutujien kohtaamispaikka Veturi. Yläkerrassa on neljä tukiasuntoa.

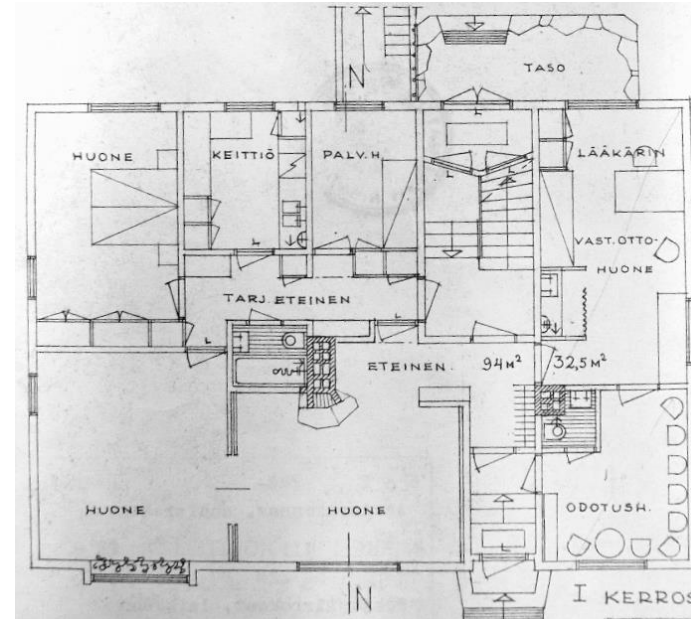
Sisätilojen nykytila

Sisätiloissa tehdyt korjaukset ovat olleet luonteeltaan ylläpitokorjauksia ja pintaremontteja. Vanhaa kiinteää sisustusta, kuten mm. lakattuja laakaovia, lautalattioita ja puisia ikkunautoja on säilynyt, myös vanhoja maalattuja peitelistoja. Sisäkatoissa on valkoista Halltex-levyä. Keittiöiden kaapistoja on uusittu, nähtävästi päiväkotitoimintaa varten. Pihan puoleinen porrashuone on ennallaan ovia ja porraskaiteita myöten.

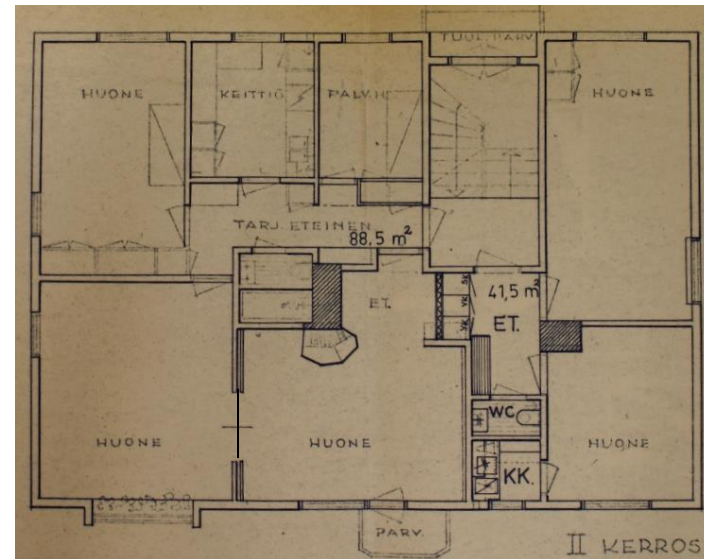
Huonetilat ja pohjakaava on säilynyt lähes ennallaan, pieniä muutoksia on tehty lähinnä kulkuväylissä. Neuvolatoimintaa varten tehdyt suunnitelmat alakerran tilamuutoksista (tilojen avartamista väliseinien purkamisella) eivät toteutuneet, koska nykyisellään tilajako vastaa alkuperäistä.

Kuva: Pääporrashuone. Lepotasollinen suoravartinen portaikko, jonka kaiteessa on puinen lakattu käsijohde ja pystypinnat kapeasta teräsputkesta silmukakoristeluin.

Kuva: Pohjapiirustus, I-krs / 5.5.1952 kaupunginarkkitehti Martti Riihelä. MKA

Kuva: Muutospiirustus, II-krs. / 10.4.1978 kaupunginarkkitehti Pauli Lehti, Mli:n kaavoitus- ja talonsuunnitteluosasto. MKA

8.4 Suunnittelijat

Sähkölaitoksen työntekijöille tehty puutalo:

Lennart Otto Johannes von Fieandt (8.9.1893 Savonlinna – 26.7.1949)⁴⁶
Lennart von Fieandt valmistui diplomi-insinööriksi Helsingin Polyteknisestä opistosta vuonna 1906. Hän teki opintomatkoja Saksaan, Tanskaan ja Ruotsiin. Toimi apulaisinsinöörinä VR:n ratatyömailla väleillä Savonlinna-Elisenvaara ja Joensuu-Nurmes 1906–08, radanhoitajana 1908–11. Vuonna 1911 von Fieandt valittiin Mikkelin kaupungin insinööriksi ja samalla kaupungin rakennuskonttorin esimieheksi. Vuonna 1916 hän siirtyi Kymin uittoyhdistyksen apulaisuittopäälliköksi. Myöhemmin hän toimi ENSO AB:n rakennusinsinöörinä 1919–1920, Kajaanin uittoyhdistyksen uittopäällikkönä 1920–1923, Perkaus Oy:n korjaamopäällikkönä vuodesta 1923 ja sen lisäksi Saimaan uittoyhdistyksen päällikkönä 1927–1945.

Mikkelin kaupungin rakennuttama kaksikerroksinen asuinrakennus:

Martti Riihelä (2.7.1911 Miehikkälä – k.)⁴⁷
Martti Riihelä valmistui arkkitehdiksi Suomen Teknillisestä Korkeakoulusta vuonna 1938. Riihelä työskenteli 1936–38 Lappi-Seppälän & Martaksen arkkitehtitoimistoissa ja 1939–41 Veikko Leisténin ja Jalmari Peltosen arkkitehtitoimistossa. Oma toimisto Hämeenlinnassa vuonna 1944–1946. Vuonna 1952 valittiin Mikkelin kaupunginarkkitehdiksi. Sitä ennen Riihelä oli ollut Hämeenlinnan kaupungin kiinteistöjen tarkastajana. Suunnitellut mm. Heinolan kirkonkylän siunauskappelin (1954–55).

Sähkölaitoksen päärakennuksen laajennus ja uudistus:

Eero Ilmari Jokilehto (17.7.1907 Helsinki – 12.12.1995 Mikkeli)⁴⁸
Eero Jokilehto valmistui arkkitehdiksi Suomen Teknillisen Korkeakoulun arkkitehtilinjalta vuonna 1936. Aluksi Jokilehto toimi arkkitehtina professori Jussi Paatelan ja Erkki Huttusen arkkitehtitoimistoissa suunnitellen mm. Helsingin Sokoksen ja Postitalon julkisivut. Mikkelin kaupunginarkkitehtina Eero Jokilehto oli vuosina 1945–1952 ja valtion kiinteistöistä huolehtivana lääninarkkitehtina vuosina 1957–1970. Näiden virkatehtävien hoitamisen lisäksi hänellä oli myös oma arkkitehtuuritoimisto 1950-luvulta 1970-luvulle. Monet kaupungin julkisista rakennuksista ovat hänen piirtämiään, kuten Lähemäen Lastentalo, Mikkelin kirjasto, Valtion virastotalo ja Mikkelin kaupungin Pankarannan vanhainkoti (uudempi). Ennen kaikkea Jokilehto on suuren määrän asuin- ja liikerakennuksia suunnitelleena ja myös kaupungin

asemakaavoitukseen työnsä puolesta osallistuneena arkkitehtina vaikuttanut suuresti Mikkelin keskustan kaupunkikuvan kehittymiseen.

Keskustan kaupunkikuvaan vaikuttavat erityisesti mm. kulmatalot: As Oy Porrastalo (Porrassalmenkatu-Vilhonkatu), Otonkulma (Maaherrankatu-Raatihuoneenkatu), Märthanhoivi (Maaherrankatu-Vuorikatu) ja Mikonkatu 1:en eteläpääty (Mikonkatu-Vilhonkatu). Jokilehto on suunnitellut myös lukuisia yksityiskoteja ja muita asuinrakennuksia Mikkelin seudulle. Martti I. Jaatisen kokoama luettelo (tarkistamaton ja epätäydellinen). Arkkitehtitoimisto Eero Jokilahden Mikkeliin suunnittelemista rakennusta käsittää 129 kohdetta.

Esimerkkejä arkkitehti Eero Jokilehdon Mikkelin keskusta suunnittelemista kivitaloista 1940–50-luvuilta, sähkölaitoksen uudistuksen kanssa samoilta ajoilta:

Kuva: Asunto Oy Porrastalo, Porrassalmenkadun ja Vilhonkadun kulmauksessa (piirtänyt 1949).

KULMATALOT KAUPUNKIKUVAN KIINTOPISTEITÄ

Arkkitehti Eero Jokilehdon suunnitelman mukaan uudistettu sähkölaitos on yksi monista Jokilehdon piirtämistä 40–50-luvun kivikerrostaloista, jotka arkkitehtuuriltaan korkeatasoisina ja ruutukaava-alueen sisäisissä näkymissä hyvin esille nousevina kulmataloina kohottavat keskustan arkkitehtonista arvokkuutta ja tasapainottavat kerrokselliseksi muuttunutta kaupunkikuvaa.

Kuva: Mikkelin Osuuskassan liike- ja asuinkerrostalo, Märthanhoivi, Maaherrankadun ja Vuorikadun risteyksessä (piirtänyt 1947-1954).

Kuva: Satoaukion liike- ja asuinkerrostalo Savilahdenkadun ja Runeberginaukion kulmauksessa (piirtänyt 1953).

Kuva: Asunto Oy Siesunkulma A ja B (toinen jää kuvan ulkopuolelle) sijaitsevat Ristinmäenkadulla (piirtänyt 1954).

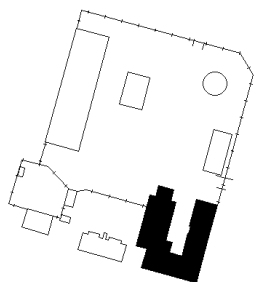

Kuva: Tykkimiehenkatu 22 (piirtänyt 1945). Eero Jokilehdon rakennuttama ja suunnittelema asuin- ja toimistorakennus, jonka rakennusmallin mukaan on kaupunginosaan rakennettu useita asuinrakennuksia.

9 RAKENNUSKORTIT

Vuorikadun varrella sijaitsevasta sähkölaitoksesta ja kahdesta asuinrakennuksesta tehtiin rakennuskortit, joissa on rakennuksesta tunnistetut käyttö- ja tekniset tiedot. Lisäksi käydään läpi rakennusten korjaushistoriaa aikajärjestyksessä. Korttelin muista rakennuksista on lyhyt kuvaus.

9.1 Sähkölaitos, Vuorikatu 19

Katuosoite: Vuorikatu
 Käyttöhistoria: sähkölaitos, kaupungin virastoja
 Nykykäyttö: Etelä-Savon Energian hallintorakennus
 Valm.vuosi: 1901, laaj. 1913,-15, -31, -49, -79
 Rakennuttaja: osakeyhtiö, Mikkelin sähkölaitos
 Pääurakoitsija: Rakennusliike Mehtälä & Seppälä
 Suunnittelija: arkkitehti Eero Jokilehto, 1947
 Tilavuus: Toimistorakennus 7200 m³

Rakennuksen lähtökohdaksi otettiin vuosi 1949, jolloin valmistui mittava laajennus- ja muutostyö.

LÄHTÖKOHTA 1949	TILANNE 2016
RUNKO: tiili, betoni, teräsbetoni	ennallaan
KATTO: auma / harjakatto	ennallaan
vesikate: saumapelti / betonitiili	pelti/huopa (lämpök.)
JULKISIVUT: funktionalistinen	
seinät: rappaus	rappaus (Kenitex)
sokkeli: lohkokivi /betoni	ennallaan
IKKUNAT: 2-kert. puuikkunat / pieniruutuisia, pysty- ja vaakajaollisia, jaottomia.	suurin osa ennallaan, osa uusittu uudenaikaisina
ULKO-OVET: [piirustuksissa vaakasuuntaisin jakopuin somistettu lasiovi]	uusittu metallirunkoisina, lasiaukollisia, paneloituja
VÄRITYS:	
katto: [tiilenpunainen]	punainen
seinät: [vaalea]	vaalea beige
detaljit: [seinäpintaa tummemmat]	vaalean ruskea, valk. (i)
sokkeli: maalattu	ennallaan

9.1.1 Rakennushistorialliset erityispiirteet

Sähkölaitoksen päärakennuksen arkkitehtonisen ominaisluonteen vaaliminen edellyttää viime sotien jälkeisen, tässä tapauksessa 1940-luvun, funktisarkkitehtuurin ja ajan rakennustavan erityispiirteiden tunnistamista.

Seuraavaksi on lueteltu muutostöidenpiteissä varjeltavia rakennuksen funktionalistisen tyylin kannalta tärkeitä **ulkoarkkitehtuurin** ominaispiirteitä.

- asiallinen, pelkistetty tyyli
- aumakatto, saumapeltikate
- rapatut julkisivut
- muurimaisiin seiniin upotetut ikkunat, joiden ryhmitys, koko ja puitejako vaihtelee tilan käyttötarkoituksen mukaan
- sisäänvedetty, siipien leikkauskohtaan sijoitettu sisäänkäynti
- pääsisäänkäynnin edustalle muodostuva pieni sisäpiha
- rapatut ja maalatut sokkelit

Tärkeänä osana sähkölaitoksen historiallista todistusvoimaa on vanha kattilahuone 1910-luvun tyylipiirtein:

- rapatut julkisivut (kalkkirappaus alkuperäinen materiaali)
- isot moniruutuiset ikkunat ja niiden tiilestä muuratut korokeyhykset
- saumapeltikattoinen aumakatto
- graniittikivipintainen sokkeli

Kohtuullisen ennallaan säilyneistä tiloista keskeisiä ovat sisätilojen alkuperäistä tilahierarkiaa ja käyttöä ilmentävät huoneet:

- suuret tilat, kuten kytkinhuone ja vanha kattilahuone sekä Vuorikadun toimistosiiven I-kerroksen entinen myymälä/kanslia
- pääsisäänkäynnin porrashuone
- sivuporrashuone, joka nousee kytkinhuoneen vierestä 50-luvulla tehtyyn kahvilahuoneeseen
- kahvilahuoneen alkuperäinen kiinteä sisustus (keittiö, tarjoilutaso, pylväs) ja valaisimet
- alkuperäinen kansanhuollon holvi toisessa kerroksessa

Kuva: Vuorikadun puoleinen fasadi ja sisäänvedetty pääsisäänkäynti.

Kuva: Vanhaan konehuoneeseen 1970-luvulla tehdyt ikkunamuutokset (korkeat syvennykset) pyrittiin sovittamaan rakennuksen pelkistettyyn tyyliin.

Kuva: Vanhan kattilahuoneen pieniruutuiset ikkunat ovat rakennuksen koristeellisin yksityiskohta.

Kuva (oikealla): Sisäpihan fasadissa suuret ikkunat aukeavat entiseen kytkinhuoneeseen, porrashuoneen kohdalla on korkea ikkuna. Julkisivu poikkeaa katufasadin askeettisuudesta listoilla korostetun päätykolmion sekä ikkunoissa käytetyn puitejaon osalta.

9.1.2 Korjaushistoriaa

Rakennusten korjaushistoriaa käydään läpi aikajärjestyksessä. Muutosvuoden perässä mainitaan lähde. Luettelo ei sisällä kattavasti tietoja kaikista julkisivujen ylläpitokorjauksista.

Korjaushistorian kuvaamisen tarkoituksena on antaa hyvä yleiskuva rakennukseen tehdyistä muutoksista.

[] = hakasulkeissa on lisätietoa toimenpiteen toteutuksesta tai suunnitellun toimenpiteen toteutuminen on jäänyt lähdetietojen valossa epävarmaksi
RL = Rakennuslupa, TPL = Toimenpidelupa

1912–13

Rakennusta laajennettiin länsipäädystä, eli Vuorikadun suuntaa. Rakennettiin varasto- ja näyttelyhuoneet sekä työhuone pienempiä korjauksia varten ja öljykellari.⁴⁹

Todennäköinen suunnittelija: Kaupungininsinööri L. von Fieandt.

1915

Rakennuksen pohjoispäähän tehtiin laajennusosa uutta höyrykattila varten; alkuperäisen osan pohjoispäätyä korotettiin ja levennettiin.⁵⁰

Suunnittelija: Kaupungininsinööri L. von Fieandt.

1926

Hankittiin uusi 540 kW:n höyryturbiinigeneraattori.⁵¹

1931

Länsipäähän rakennettiin autotalli kahta kuorma-autoa varten. Autotallien yläpuolella olleesta tilasta muodostettiin mittarien tarkastushuone ja ylimönttöörin työhuone. Nähtävästi tässä yhteydessä rakennettiin myös muuntajahuoneet käsittänyt siipi autotallien rinnalle, pihan puolelle.⁵²

1932

Uusi 161 m² tulipintainen höyrykattila (BABCOCK & WILCOX-vesiputkikattila), valmistanut Kone- ja siltarakennus O/Y.⁵³

1933

Vuoden alkuun mennessä valmistui voima-aseman yhteyteen tiilinen suurjännitekytkinhuone virranvastaanotto- ja jakolaitteineen.⁵⁴

”Kaupungin katuvalaistuksen syttyminen ja sammuminen järjestettiin automaattisesti toimivaksi erityisen kellolaitteen ja astronomisen levyn avulla.”

1939

Rakennettiin 45 m korkea tiilipiippu.⁵⁵

1943

Hankittiin uusi 161 m² kattila ja 1500 kW:n höyryturbiinigeneraattori.⁵⁶

1947–49

Uudisrakennus ts. vanhan laajentaminen yli puolella (korottaminen ym.). Rakennuksen ulkoasu uudistui kokonaisuutensa, vain vanha kattilahuone jäi 1910-luvulta peräisin olevaan asuun.

Työpiirustukset 5.3.1947. Kaupunginarkkitehti Eero Jokilehto (luonnokset 14.6.1946). MTA

1956–57

Kahvihuone (huonekorkeus 250 cm) rakennettiin kolmanteen eli ullakkokerrokseen. Toisessa kerroksessa väliseiniä purkamalla ja uusia rakentamalla muutettiin vanha henkilökunnan ruokailutila toimistohuoneiksi.

Katon kaltevuus muuttui kahvihuoneen osalta loivemmaksi. Uuden lämmitettävän tilan seinät muurattiin: ullakkotiloja vastaan tuli 20 cm kevytbetoni + 3” tiili, ulkoseinät 45 cm reikätiiltä, väliseinät 6” tiiltä. Lattia tehtiin n. 20 cm korkean koolauksen päälle 1,5” lattialankuista, täyteenä sahanpuru. Välipohjaan tuli lauta ja kuitulevyt, täyteenä sahanpuru ja painotäyteenä jätelauta. Peltikatto tehtiin kattotuolien ja harvan laudoituksen varaan (vaihdettu myöhemmin huopakatteeseen). Keittokomeron sisustus tehtiin erikoispiirustuksien mukaan.

Kahvihuoneessa oli vuonna 2016 jäljellä alkuperäinen keittiökaapisto ja kahvihuoneen puolella tarjoilupöytä, sekä ilmeisesti seinävalaisimet.

RL 3/1957 (7.2.1957). Loppukatselmus 5.9.1957. Piirustukset 27.11.1956 kaup.arkkitehti Martti Riihelä; Työselitys 19.12.1956 Vilho Haiko. MKA.

1968

Vuonna 1948–49 laajennetun ja korotetun osan betonitiilikate vaihdettiin peltiin.

Sähkölaitoksen kiinteistökortti (kirjanpitoarvot), aloitettu 1957. MTA

1969

Huonetilojen muutoksia kevyin väliseinin, mm. sähkölaitoksen myymälästä purettiin vanha (tukipylvään kiertävä) pitkä tiski ja erotettiin toimistosta väliseinillä huone toimistopäällikölle. Uudet väliseinät tehtiin 4" rungolla päällystäten molemmin puolin ½" avosaumaisella lastulevyllä. Uusi ulko-ovi teetettiin vanhaan tyyliin.

RL 198/69. Huonetilamuutos, Mikkelin kaupungin rakennustoimiston arkkitehtiosasto, 4.2.1969 Hilikka Vattulainen. Työselostus 4.3.1969. MKA

1971–73

Muutostöitä toimituksessa, sen Vuorikadun ja Joos.Sajaniemen kadun kulmaukseen rajautuvassa osassa ja itäsiiven keskiosassa toisessa kerroksessa. Vanhaan turbiini- eli konehuoneeseen rakennettiin välipohja (teräsbetoniholvi) ja yläosan tilat sisutettiin toimistohuoneiksi (huonekorkeus 250 cm). Alaosa jäi kellaritiloiksi (huonekorkeus 280). Alapohjan rakenne: teräsbetonilaatta, vuoraushuopa, styrox, muovikeltu, sorastus. Holvin seinät tehtiin teräsbetonista, muut seinät ½ kiven puhtaaksi muurattuina seininä sekä myös puurakenteisina päällystettynä lastulevyllä. Lattiapäällysteenä käytettiin Finnplanoa tai Lamimattoa puisella jalkalistalla tai ilman. Tilaan rakennettiin vesi- ja viemärointi sekä ilmastointi.

Huonetilamuutoksista johtuen vanhan konehallin Vuorikadun ja Joos. Sajaniemen kadun puoleisiin julkisivuihin tehtiin muutoksia. Uudet ikkunat erosivat vanhoista puitejaon ja koon puolesta. Yhtä ovea siirrettiin sijansa verran.

Vuonna 1971 tehtiin muutos myös vanhan kattilahuoneen Joos. Sajaniemen kadun puoleiseen julkisivuun. Sähkölaitoksen voima-asema muutettiin aluelämpökeskukseksi ja kattilan vaihtamista varten tehtiin aukko muuriseinään, ikkunan kohdalle. Vuotta myöhemmin voima-asemaa laajennettiin samanlaisella 9,3 MW:n öljykattilalla. Ikkunaa ei palautettu paikoilleen, vaan aukko muurattiin kahi-tiilistä kokonaan umpeen.

RL 72/1235. Julkisivu/ikkunamuutos (itä- ja eteläsivu), Mikkelin kaupungin rakennustoimiston arkkitehtiosasto, 1972–1973 kaup.arkkitehti H. Ravila ja vt. kaupunginarkkitehti Hilikka Vattulainen. Rakennustapaselostus 28.9.1972. MKA

1974

Sähkölaitoksen läntisen siiven päädyssä olevan ulkomuuntamon muutos autokatokseksi.

RL 14/74. Muutos (pohjoissivu), Mikkelin kaupungin rakennustoimiston arkkitehtiosasto, 21.11.1973 apul.kaup.arkkitehti Hilikka Vattulainen, piirt. V. Haiko. MKA

1976

Käyttötarkoituksen muutos entisen konehuoneen kellarikerroksessa (toimistotiloja).

RL 155 / 76. Mikkelin kaupungin rakennustoimiston arkkitehtiosasto. MKA

1978-79

Uuden lämpökeskuksen rakentaminen Joos. Sajaniemen kadun puoleisen siiven pohjoispäähän. Rakentaminen toteutettiin kaupungin rakennusosaston omana työnä talvella 78-79. Uusi lämpökeskus oli valvomo- ja sosiaalilaitteen 210 m² suuruinen. Sinne tuli Högforsin tehtaan valmistama 25 MW:n raskasöljykattila.

Uudisrakennuksen paikalta purettiin ensimmäiset kaksi öljysäiliötä. Säiliöt siirrettiin purkamistyön (noin 1 vuosi) ajaksi vanhan kattilahuoneen viereen, paikoitusalueelle. Tontin koilliskulmalle rakennettiin öljysäiliö ja pidätysallas.

RL 1111/78, 1155/78, 1156/78 ja 1272/78; loppukatselmus 19.11.1979; Miettinen 1998, 7. 89; Mikkelin kaupungin teknisen viraston kaavoitus- ja talonrakennusosasto, 1978 kaupunginarkkitehti Pauli Lehti, piirt. K. L., laat. Hilikka Vattulainen. MKA.

1979-80

Remontoitiin kellarikerroksen sauna- ja pesutilat (mm. vanhojen pintojen kunnostusta, uutta seinälaitoitusta, löylyhuoneen pintojen uusiminen, lautaventtiilit) ja tehtiin takkatupa. Punatiilipintainen takka liitettiin entisen muuripadan savunpoistohormiin. Paikalla ollutta saunaa ja pyykkitupaa myös käyttivät sähkölaitoksen asuinrakennuksessa asuvat työntekijät.

Mikkelin kaupungin teknisen viraston kaavoitus- ja talonsuunnitteluosasto. 21.12.1979 ja 2.1.1980, piirtänyt ja suunnitellut AS. MTA

1982

Käyttötarkoituksimuutoksista aiheutuvia tilamuutoksia ja korjauksia tehtiin eri puolilla rakennusta, mm. sähköaseman toisessa ja kolmannessa kerroksessa, pohjoisen pihasiiven ensimmäisessä kerroksessa sekä kellarikerroksen kerhotiloissa.

Kolme uutta tuuletusikkunallista ikkunaa vaihdettiin vanhojen tilalle läntisen pihasiiven sisäpihan puolelle ensimmäiseen kerrokseen. Yksi ruutuikkuna uusittiin siiven lounaiskulman huoneeseen. Päärakennuksen ulko-ovet uusittiin: teräsrakenteiset, umpiolasiset ovet, umpinaiset teräsovet, paneelipintaiset ovet.

RL 98/82. MKA

1986

Lämpökeskusta varten rakennettiin uusi teräksinen savupiippu ja entinen tiilipiippu purettiin pois.

RL 315/86. MKA

1995

Asennettiin Etelä-Savon Energia Oy:n valomainokset.

TPL 95–9. MKA

1988

ATK-huone ja varasto rakennettiin energialaitoksen kellarikerroksen kerhuhuoneeseen.

RL 88–271. MKA; *Rakennustapaselostus 8.7.1988. Mikkelin kaupungin tekninen virasto, talonsuunnitteluosasto. Rkm Pentti Tuhkunen. MTA*

1998

Päärakennuksessa tehtiin osittainen vedeneristys ja kosteusvaurioiden korjauksia. Työ käsitti ulkoseinän kosteusvaurion korjauksen ulkopuolelta sekä osittaisen sadevesiviemäroinnin. Lisäksi tehtiin sokkelin ja muutamien pienien julkisivuvauriokohtien korjaus ja maalaus (Kenitex).

Rakennuselostus 13.3.1998. Mikkelin kaupungin talonsuunnitteluosasto. Rkm Pentti Tuhkunen, MTA

2002–2003

Toimitalon IV-saneeraus.

RL 643 –02. Arkkitehtitoimisto Heikki Kirjalainen, 27.9.2002, 28.4.2003.

2004

Vanhan tiilimuuratun kattilahuoneen julkisivusta purettiin uudelleen umpeen murattu seinä (entinen ikkuna), kun toinen kattiloista siirrettiin pois. Aukon umpeen muuraus tehtiin kahi-tiilistä. Julkisivun puoli rapattiin.

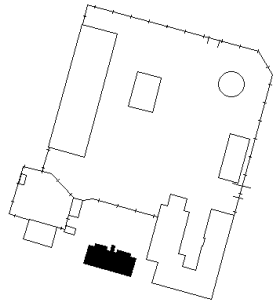
Ullakon tuuletusta parannettiin, julkisivujen rappausa korjattiin, vesikatot ja vesikattovarusteet, piiput ja räystäät korjattiin ja maalattiin, osa vanhasta saumapeltikatosta ja syöksytorstista uusittiin. Rakennustapaselostuksen mukaan seinissä olleet vähäiset vesikatteen vuodoista johtuvat rappausvauriot korjattiin siten, että vanha Kenitex -rappaus (asbesti) poistettiin, tehtiin tartunta- ja täyttörappaus ja pintarappaus käsin lyömällä ja pinta hierretään vanhan rappauksen kaltaiseksi ja lopuksi maalattiin.

Vesikatto- ja muut korjaustyöt -rakennustapaselostus, 28.1.2004 Arkkitehtitoimisto Heikki Kirjalainen. MTA

Kuva: 1970-luvun lämpökeskus ja piippu ovat rakennuksen nuorinta kerrostumaa.

9.2 Asuinrakennus, Vuorikatu 21

Käyttöhistoria: Sähkölaitoksen työntekijöiden asuinrakennus, väestönsuojatsto / raittiustoimisto
 Nykykäyttö: ESEn Tekniikka -toimisto
 Valm.vuosi: 1913-14
 Rakennuttaja: Mikkelin kaupunki/sähkölaitos
 Suunnittelija: L. von Fieandt, kaup.insinööri

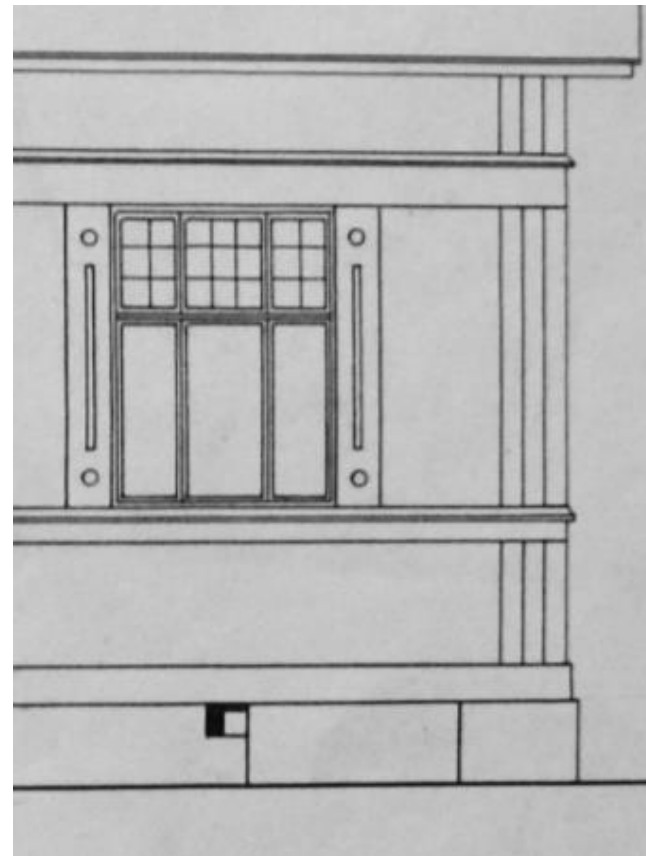
LÄHTÖKOHTA 1914

TILANNE 2016

RUNKO:	hirsi	ennallaan
KATTO:	harjakatto, lapeikkunat	ennallaan
vesikate:	-	pelti
JULKISIVUT:	jugendvaikutteiset	ennallaan
seinät:	vaaka- ja pystylauditus kerroslistoin	ennallaan
sokkeli:	lohkokivi	ennallaan
IKKUNAT:	jugendruutuiset SU-ikkunat, ovien kamana-ikkunat	uusittu 3-kert. sisään-aukeavina, ulkopokat entisellä puite-jaolla; kamanaikkunoita ennallaan
ULKO-OVET:	lasiaukolliset puuovet	uusittu, paneloituja
VÄRITYS:		
katto:	-	punainen
seinät:	-	ruskea
detaljit:	-	valkoinen (listat), siniharmaa (ikkunat)

Rakennushistorialliset erityispiirteet:

- pitkänomainen hahmo kahdella avokuistilla
- harjakatto pulpettikattoisilla lapeikkunoilla
- lohkokivijalka ja kiviportaait
- ulkoverhous erisuuntaisiin paneelikenttiin, joita korostaa saumakohtassa kiertävä listoitus
- Ikkunoiden sivuvuorilautojen uurrekoristelu
- nurkkalautojen korostaminen pystylistoilla
- ikkunoiden karmi- ja puitejako, erityisesti yläpökan jako pieniin ruutuihin

Kuva: Osasuurennos vuoden 1913 julkisivupiirroksesta.

9.2.1 Korjaushistoriaa

Rakennusten korjaushistoriaa käydään läpi aikajärjestyksessä. Kunkin vuoden perässä mainitaan lähde. Luettelo ei sisällä kattavasti tietoja kaikista julkisivujen ylläpitokorjauksista, kuten maalauksista.

Korjaushistorian kuvaamisen tarkoituksena on antaa hyvä yleiskuva rakennukseen tehdyistä muutoksista.

1942

Asuinhuoneen ja eteisen perustaminen ullakolle, itäpäätyyn.

Ullakkohuoneen piirustus. Mikkelin kaupungin rakennustoimisto, 6.8.1942 U. Rytönen. MTA

1953

Huonetilamuutoksia, ja asuinhuoneen (huone, eteinen ja WC) perustaminen ullakolle, länsipäätyyn, jolloin myös päätyikkuna vaihdettiin kolmijakoiseen vaakaikkunaan.

Pääkerrokseen tehtiin kaksi uutta WC:tä (yksi ennestään). Ainakin yksi uusi ovimuutos (jo aikaisemmin oli lisätty ovia eteistiloihin ja purettu väliseinä yhden huoneen ja eteisen välistä). Nähtävästi uunit purettiin nyt kadunpuoleisista huoneista, tilalle asennettiin vesikeskuslämmitys. Keittiöistä oli hellauunit purettu jo aikaisemmin ja korvattu sähköliesillä.

Mikkelin kaupungin rakennustoimisto, 28.8.1953 kaupunginarkkitehti Martti Riihelä, piirtänyt MA. MTA

1970-luvulta alkaen rakennusta pikkuhiljaa muutettiin asuinnoista toimistokäyttöön; mm. 1986 remontoitiin alakerran päätyhuoneistot työhuoneiksi ja 1990-luvun puolivälissä muutettiin huone kokoustiloiksi.

2001

Rakennuksen varustaminen koneellisella ilmanvaih dolla. LVIS-asennusten uusiminen (pääosin).

Loput asuinhuoneet muutettiin toimistotiloiksi (työhuoneita, neuvottelu huone, kettiö ja pukuhuone). Tehtiin muutoksia WC- ja ATK-tiloissa ja ovissa (väliovien paikkoja vaihdeltiin) sekä lisättiin ulkoseiniin 50 mm lisälämmöneriste. Sisäpinnoitteet uusittiin. Ikkunat uusittiin säilyttäen

puitejako, mutta muutoin moderneina, kolminkertaisina sisään-aukeavina puuikkunoina.

TPL 51-01. Hakija Etelä-Savon Energia Oy. Loppukatselmus (osa) 29.5.2001. SLA

2004

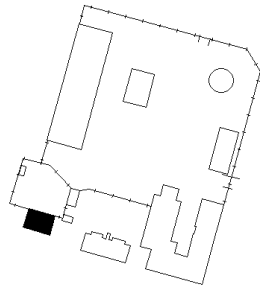
Vesikaton korjaus. Uudet räystäskourut ja kadunpuoleiset syöksytorvet tehtiin sinkitystä pellistä. Peltikatonmaalaus. Lapeikkunoiden kunnostus.

Vesikatto- ja muut korjaustyöt -rakennustapaselostus, 28.1.2004 Arkkitehtitoimisto Heikki Kirjalainen. MTA

Kuva: Puutalon pihafasadi, jossa on kaksi avokuistia ja kellarin sisäänkäynti.

9.3 Asuinrakennus, Vuorikatu 23

Katuosoite: Vuorikatu 23
 Käyttöhistoria: kaupungin henkilökunnan virka-asunto, lääkärin vastaanotto; neuvola, perhepäiväkot
 Nyk.käyttö: asuntola
 Valm.vuosi: 1952-53
 Rakennuttaja: Mikkelin kaupunki
 Suunnittelija: arkkitehti Martti Riihelä, H:linna
 Pääurakoitsija: kaupungin omana työnä, opiskelijoita, erikoistyöt ostotyönä
 Tilavuus: n. 1400 m³, kerrosala 315 m²

Rakennushistorialliset ominaispiirteet

- harjakatto ja avoräystäät
- rapatut ulkoseinät
- julkisivujen aukotus
- ikkuna-akseleittain vaihtuva ikkunan koko ja puitejako
- ullakkopäädyn kiilaikkunat
- korokeykselliset ikkunat
- parveketyypit puu- / metalliputkikaitein
- lasiaukollisen paneeliovet
- ovisyvennyksen klinkkeriverhous
- liuskekivetty porras

LÄHTÖKOHTA 1953

TILANNE 2016

RUNKO:	puu: rankorakenne	ennallaan
KATTO:	harjakatto	ennallaan
vesikate:	betonitiili	ennallaan (uusittu)
JULKISIVUT:	materiaaliromanttinen	ennallaan
seinät:	roiskerappaus	ennallaan
detaljit:	rungon ulkopuoliset parvekkeet	ennallaan
	ikkunoiden paneloidut korokeykset	ennallaan
	pääsisäänkäynnin lippa, betonitiilikatteella	ennallaan
	pääsisäänkäynnin ovisyvennyksen klinkkeriverhous	ennallaan
sokkeli:	pesubetonilaatat	ennallaan
IKKUNAT:	2-kert. SS, kolmi- ja sivujaolliset, jaottomat	malli ennallaan
ULKO-OVET:	lasiaukolliset paneeliovet, messinkinen potkulevy	ennallaan
VÄRITYS:		
katto:	tiilenpunainen	punainen
seinät:	ei tiedossa	keltainen
detaljit:	[valkoinen, lakattu puu]	lakatut pinnat maalattu
sokkeli:	[pesubetoni]	ennallaan

Kuva: Puutalon pihafasadi, jossa on kaksi avokuistia ja kellarin sisäänkäynti.

9.3.1 Korjaushistoriaa

Rakennusten korjaushistoriaa käydään läpi aikajärjestyksessä. Kunkin vuoden perässä mainitaan lähde. Luettelo ei sisällä kattavasti tietoja kaikista julkisivujen ylläpitokorjauksista, kuten maalauksista.

Korjaushistorian kuvaamisen tarkoituksena on antaa hyvä yleiskuva rakennukseen tehdyistä muutoksista.

1966

Suunnitelma talon 1. kerroksen muuttamisesta lastenneuvolaksi, johon tuli lääkärint vastaanotto (lasten- ja äitiysneuvolan), odotushuone /voimisteluhuone, laboratorio ja valohoituhuone. Huonetiloja suunniteltiin muutettavaksi väliseinien purkamisella.

Mikkelin kaupungin rakennustoimisto, 27.9.1966 kaupunginarkkitehti Heikki Ravila, piirtänyt Y. H- Ko (nähtävästi tilamuutoksia ei toteutettu): Kiinteistö kortti: Vuorikatu 23. MTA

1978

Asuinrakennuksen 2. kerroksen huoneisto jaetaan kahdeksi huoneistoksi (88,5 m² ja 41,5 m²) yhdellä eteiseen rakennetulla väliseinällä. Pienemmän huoneiston puolella pesuhuone muutettiin keittokomeroksi. [1970-luvulla talossa asui mm. sosiaalijohtaja Komulainen ja kaupunginvirkailija Starck.]

RL 252/78. Mikkelin kaupunki, Tekninen virasto, kaavoitus- ja talonsuunnitteluosasto, 10.4.1978 kaupunginarkkitehti Pauli Lehti. MKA

1988-89

Rakennuksen peruskorjaus, joka käsitti saunatilojen ja lämmönjakohuoneen rakentamisen kellarikerrokseen, ulkopuoliset korjaukset, keittiökalusteiden uusimisen, lattiapäällysteiden kunnostuksen ja osittaisen uusimisen sekä LVIS-töitä. Korjaussuunnittelua varten laadituissa piirustuksissa todetaan, että alakerrassa porrashuoneen portaat ja tasanteet ovat mosaiikkibetonia. Ovet ovat lakkapinnalla. Asuntokäytössä edelleen olleen toisen kerroksen osalta portaissa ja käytävän lattiassa on korkkimatto. Remontin yhteydessä puurakenteiset seinät vahvistettiin sisäpuolelta kipsoniittilevytyksellä. Lämmitys saatiin sähkölaitokselta putkikanavaa pitkin (oma kaukolämpöliittymä).

Julkisivujen rappaus uusittiin vaurioituneilta kohdin, maalattiin ikkunoiden ulkopuutteet ja kehyslaudoitus sekä paneeliovet (ovet ja kadun puoleisten koroikeikkunoiden kehyslaudoitukset olivat olleet pelkästään lakattuja).

RL 88–20; Mikkelin kaupungin tekninen virasto, kaavoitus- ja talonsuunnitteluosasto, 8.1.1988 Pauli Lehti ja 23.1.1989 Arja Jokela. Teknisen lautakunta, toimituskirja 22.1.1988, suunnitelmat hyväksytty. MTA

1989

Toisen kerroksen itäpäädyn huoneiden pintaremontti (tapetointi).

Mikkelin kaupungin tekninen virasto, talonsuunnitteluosasto, 23.1.1989 Arja Jokela. Suunnitelma, ei varmuutta toteutuksesta. MTA

1996–98

Kalusteiden ja laitteiden uusiminen alakerran keittiöön ja asunto 3:n keittiöön. Lisäksi tiloissa tehtiin pieniä muutos- ja kunnossapitotöitä, kuten sähkötöitä, laattatöitä ja seinien pesu ja maalaus. Puhkaistiin alakerran keittiöstä uusi oviaukko, johon tuli taitto-ovi. Alakerran keittiöön laitettiin muovimatto.

Samalla yläkerran asunnon makuuhuoneen kaapistot uusittiin ja tehtiin yläkerran WC-tilan pintaremontti. Eteisestä purettiin kiinteät komerot ja lautalattia uusittiin ja lakattiin. Asuntojen seinä- ja kattopinnoissa tehtiin vauriokohtien maalaus/puhdistus.

Vuonna 1996 haettiin toimenpidelupaa perhepäiväkotina ja asuinrakennuksena toimivan rakennuksen piha-aluetta ympäröivien aitojen kunnostamiseen ja verkkoaidan korvaamiseen lauta-aidalla.

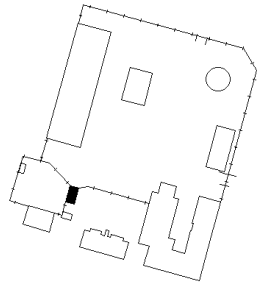
Mikkelin kaupungin tekninen virasto, talonsuunnitteluosasto, 30.1.1996 ja 28.1.1998 P.T. Suunnitelma, ei varmuutta toteutuksesta; Toimenpidelupa 165–96. MTA

2013

Käyttötarkoituksenmuutos: rakennuksen yläkerran kaksi asuinhuoneistoa otettiin kunnallisen ryhmäperhepäiväkodin käyttöön.

9.4 Muu rakennuskanta

Pihavarasto, Vuorikatu 23

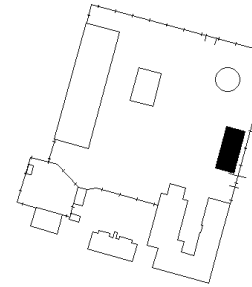

Alkup. käyttö: liiteri
Nykykäyttö: tyhjiällä (vaja)
Valm.vuosi: 1930-l (siirto), pienennetty
ehkä 1950-luvulla
Rakennuttaja: Mikkelin kaupunki
RUNKO: lauta
KATTO: loiva harjakatto
Kate: pelti
JULKISIVUT: vaakalaudoitus
Sokkeli: lohkokivi
ERITYISTÄ: laudoituksen profiili, avoräystäät,
avoräystäät, kiilakärkiset pääty-
ikkunat, vinopaneeliovet ja kuu-
siruutuiset kamaaikkunat.
HUOM! perustus ja runko liikkunut,
rakennus on kallellaan

Kuva: Ilmeisesti vaja pienennetty isommasta halkovaja-käymälärakennuksesta nykykokoon n. 1953. Rakennus lyheni ja madaltui (ei tyylillisesti vastaa Martti Riihelän 27.8.1953 laatimaa muutospirustusta, mutta kyseessä kuitenkin sama rakennus).

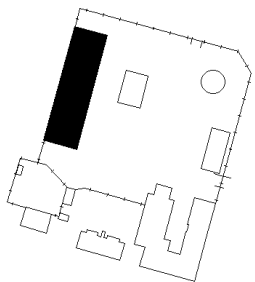
Varasto

Alkup. käyttö: sähkölaitoksen tarvikevarasto,
mm. valaisimia
Nykykäyttö: ei aktiivista käyttöä
Valm.vuosi: arvio 1940-luku
Rakennuttaja: Mikkelin kaupunki
RUNKO: lauta
KATTO: harjakatto
Kate: kolmiorimahuoma
JULKISIVUT: pysty peiterimalaudoitus
HUOM!: kunto näkyvästi heikentynyt

Kylmä- ja lämminvarasto

Alkup. käyttö: sähkölaitoksen autotalli, varasto, korjaamo, paja, autokorjaamo, sosiaali-tilat ja VPK:n autotalli, kerhohuone, luontosali

Nykykäyttö: varasto, toimisto, kahvio, sosiaali-tiloja

Valm.vuosi: 1973–74

Suunnittelija: Mli. kaup. rakennusvirasto

Rakennuttaja: Mikkelin Sähkölaitos

Urakoitsija: Rakennusliike Toivo Lopenen

PERUSTUS: pilariperustus

RUNKO: lauta, 4" runko ja harva-laudoitus / paja ja lämmönjako-huoneessa ½ kiven kh-tiili.

KATTO: loiva harja tasapäädyillä

Kate: profiloitu pelti (ennen huopa)

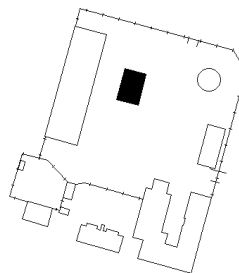
JULKISIVUT: profiilipelti

Tilavuus: 5 066 m³

Kerrosala: 1 191 m²

Varasto

Alkup. käyttö: sähkölaitoksen tarvikevarasto

Nykykäyttö: varasto

Valm.vuosi: 1991

Suunnittelija: Mli kaup. tekninen virasto, talonsuunnitteluosasto

Rakennuttaja: Mikkelin kaupunki

RUNKO: pelti

KATTO: loiva harjakatto

KATE: pelti

JULKISIVUT: profiilipelti

Näiden lisäksi on tontin koilliskulmalla **öljysäiliö**, joka on rakennettu 1970-luvun lopulla (1979). Äskettäin teetetyn maaperätutkimuksen mukaan tontilla ei ole pilaantuneita maa-alueita (PIMA).

Ja tontin lounaiskulmalla, entisessä aidatussa päiväkodin pihassa on pieni leikkipihan varistorakennus ja jätekatos.

10 JOHTOPÄÄTÖKSET

Edellisissä luvuissa on selvitetty Vuorikadun 19–23 eli korttelissa 9 sijaitsevan rakennuskokonaisuuden historiallisia ja ympäristöllisiä ominaispiirteitä. Tietojen pohjalta on seuraavaksi määritelty alueen ja rakennusten kulttuurihistoriallisia ja ympäristöllisiä arvoja maankäytön ja rakentamisen suunnittelun, vaikutusten arvioinnin ja vuoropuhelun pohjaksi.

Korttelin varikkopihan huolto- ja varastorakennuksia ei tämän selvityksen perusteella arvioitu kulttuuriympäristön kauneus- tai perintöarvojen vaalimisen kannalta erityisen tärkeiksi.

Sähkölaitoksen kortteli, päärakennus ja kaksi Vuorikadun asuinrakennusta

HISTORIALLISTINA KOhteina

- Kortteli 9 kuuluu 1800-luvun lopun ruutukaava-alueeseen.
- Vuodesta 1901 toiminut sähkölaitos kytkeytyy laajempaan yhteiskunnalliseen ilmiöön, joka on yhdyskunnan energiahuollon järjestäminen.
- Kaupunkisähkölaitoksena toiminut sähkölaitosrakennus (1901 yhtiön perustama, 1911 kaupungille siirtynyt) ei ole lajissaan maamme ensimmäisiä, mutta edustaa kuitenkin kaupunkien järjestelmällisen sähkölaitostoiminnan varhaiskautta, joka alkoi 1880–90-luvuilla ja oli laitosten perustamisen osalta vilkkaimmillaan 1900-luvun kahtena ensimmäisenä vuosikymmenenä.
- Etenkin päärakennus, jossa sähkölaitoksen lisäksi oli vuosikymmeniä kaupungin eri hallinnonalojen toimitiloja, kertoo osaltaan viime sotien jälkeisestä ajasta, jolloin kunnille tuli paljon uusia tehtäviä ja virastoja perustettavaksi pula-ajan keskellä.

RAKENNUSHISTORIAALLISINA KOhteina

- Kaupungin ruutukaava-alueella sijaitseva sähkölaitos kuvaa ajan kaupunkisuunnittelun henkeä, sillä tuolloin pidettiin tärkeänä saada yhdyskuntatekninen laitos kaupungin keskusta.
- Korttelin Vuorikadun puoleiset rakennukset ovat kaikki Mikkelin kaupungin omaa suunnittelua, yhden rakennuskonttorin esimiehen I. kaupungininsinöörin ja kahden kaupunginarkkitehdin käsialaa.
- Vanhimma rakennusvaiheesta säilynyt entinen kattilahuone on tärkeä fragmentti, mutta ensisijaisesti sähkölaitosrakennuksen arkkitehtoninen edustavuus perustuu 1940-luvulla toteutettuun uudistukseen. Sen suunnitteli silloinen kaupunginarkkitehti Eero Jokilehto, joka virkamiehenä ja yksityisenä suunnittelijana on vaikuttanut merkittävästi Mikkelin kaupunkikuvan muotoutumiseen.
- Sähkölaitoksessa Jokilehto säilytti vanhasta asusta elementtejä, kuten kattomuodon, päätykolmion korostuksen ja rapatut julkisivut sekä tiilimuurirakenteisille kivirakennuksille tavallisen ruutufasadin, mutta sisätilat ja rakennuksen katujulkisivut saivat pelkistetyemmän, funktionalistisen ilmeen.
 - > Näihin aikoihin, 40-luvun lopulla ja 50-luvun alussa, Jokilehdon Mikkeliin suunnittelemisissa rakennuksissa on tyylillistä samankaltaisuutta, mutta aivan sähkölaitoksen katufasadia vastaavaa julkisivusommitelua ei löydy.
- Korttelin asuinrakennukset edustavat omalle rakennusajankohdalleen tyypillistä asuntorakentamista, tyylillisesti ja rakennustekniikaltaan.
 - > Pikkutorilta purettujen tukkipuotien hirsiä käytettiin 1914 valmistuneeseen sähkölaitoksen henkilökunnan asuinrakennukseen, joka edustaa ruutukaava-alueella harvinaistunutta puista kaupunkitaloa 1900-luvun alusta.
 - > Vuonna 1952 valmistunut kaupungin rakennuttama kaksikerroksinen, rapattu puutalo omaa ulkoasunsa säilyneisyyden puolesta autenttisuusarvoja. Pienkerrostalon lisäarvona on sen alkuperäinen käyttö kaupungin rakennuttamana virka-asuntona.

KAUPUNKIKUVALLISINA KOhteina

- Likolammen alueen teollisuushistoria ilmenee selkeimmin sähkölaitoksen päärakennuksessa. Viina- ja oluttehtaista on jäljellä vain fragmentteja (tunnistettavuus heikko).
 - Ruutukaava-alueelle tyypillinen korttelin rakennustapa toteutuu erityisesti Vuorikadun varrella samaan linjaan rakennetuissa sähkölaitoksessa ja 1910-luvun asuinrakennuksessa.
 - > Sähkölaitos, korttelin kulmatalona, on edessä risteävien katujen suuntaan näkymäpiste ja alueen tunnusrakennus, toisaalta myös osa Otto Mannisenkadulta alkavaa selkeälinjaista katutilaa, johon sisältyy laadukasta arkkitehtuuria ja historiallisia rakennuskohteita.
 - Sähkölaitoksen ympäristö on kaupunkirakenteen ja -kuvan vaihtumisasihuetta. Tiivis ruutukaavakeskusta muuttuu vehreiksi asutokortteleiksi.
 - >Lönnotinkadun kulmalla sijaitseva kaupungin rakennuttama kaksikerroksinen asuinrakennus ja sen piha-alue asettuu osaksi Myrkkylammen rantapuistoja ja sen ympärillä alkavien asutokortteleiden kaupunkikuvaa.
 - > Likolammen alueella on ollut pitkään virkistysaluekäyttöä. Jatkuvuus näkyy alueen pienvesistöjä reunustavina puistomaisina viheralueina.
 - > Sähkölaitoskortteli on Yrjönkadulta avautuvan kaupunkimaiseman rakennettua reunaa yhdessä taustasiluettia muodostavan Naisvuoren kanssa, tässä näkymässä nousee erityiseen arvoon korttelin kulmalla sijaitseva 50-luvun asuinrakennus.
 - Mikkelin kaupunkikuvalle pidetään leimallisena sen rikasta ajallista ja tyyllistä kerroksellisuutta.
 - > Vanhat kaupunkikeskustan yhdyskuntatekniikan vaiheisiin liittyvät rakennukset syventävät keskustan historiallista kuvaa. Energiahuollon varhaisvaiheesta on jäljellä lähinnä Vuorikadun sähkölaitoksen vanha kattilahuone.
- Sähkölaitoksen päärakennuksen edustamalta aikakaudelta, 1940–50-lukujen vaihteen tienoilta, on säilynyt muutamia muunto/jakoasemia ja Suur-Savon Sähkön hallintorakennus, jotka nekin ovat arkkitehtuuriltaan edustavia funkisrakennuksia.

Kuva: Korttelin länsireuna Yrjönkadun suunnalta avautuvassa kaupunkinäkymässä, johon liittyy myös Naisvuori. Korttelin tällä kulmalla maisemapisteenä on 50-luvun asuinrakennus.

Tulkintoja korttelin ja kohteiden merkittävydestä

Korttelin kaupunkikuvallisesti ja rakennushistoriallisesti arvokkaimmat rakennukset sijaitsevat Vuorikadun varrella. Lähtökohtaisesti näillä ruutukaavan periaatteiden mukaisesti asemoiduilla rakennuksilla on tärkeä katutilaa selkeyttävä vaikutus, mutta kaupunkikuvan monipuolisuuden kannalta merkitystä on myös rakennusten arkkitehtuurilla ja mittakaavalla.

Monella tapaa arvokkaan sähkölaitoksen päärakennuksen merkittävyys liittyy kaupunkikuvan monipuolisuuteen ja kaupungin osan historiaan, rakennuksen arkkitehtuuriin ja käyttöhistoriaan pitkäaikaisena kaupunkisähkölaitoksena sekä kaupungin eri toimialojen virastotalona. Sähkölaitoksen tai kaupungin rakennustoimintaa edustavat asuinrakennukset eivät yksinään omaa samanlaista historiallista todistusvoimaa.

Sähkölaitostoiminnan aikaista kokonaisuutta 1910- ja 1940-luvulta voidaan pitää arkkitehtuurin kannalta merkittävimpänä. Siitä poikkeava vuonna 1979

valmistunut lämpökeskus rakennettiin vasta sen jälkeen, kun varsinainen sähköntuotanto oli päättynyt. Lämpökeskuksen rakentaminen liittyy kaupungin kaukolämmitystoimintaan, samoin kuin rakennustalvaan samankaltainen Siekkilän lämpökeskus 1960-luvulta.

Korttelin Vuorikadun puoleiset, eri vuosikymmeniltä olevat rakennukset yhdessä muodostavat mielenkiintoista, ajallisesti ja tyyllisesti kerroksellista kaupunkiympäristöä alueelle, jossa siirrytään tiiviistä kaupunkirakenteesta väljempään pientalojen luonnehtimaan kaupunkiympäristöön.

Sähkölaitoksen päärakennuksen korjausta suunniteltaessa suositellaan lähtökohdaksi kaupunginarkkitehti Eero Jokilehdon eli vuoden 1949 muutoskorjauksessa syntyneitä arkkitehtuuria, sen leimallisia piirteitä, poikkeuksena vanha turbiinisali, jossa vaalitaan rakennuksen alkuperäistä 1910-luvun asua. Julkisivujen korjaussuunnittelussa on kiinnitettävä erityinen huomio alkuperäiseen materiaalinkäyttöön ja detaljimaailmaan (mm. rappaustapa, punatiilit yksiyksiköt, ikkuna-aukkojen syvyys, ikkunoiden puitejako). Olennainen osa rakennuksen pääfasadin funktisilmettä on sisäänvedetty pääsisäänkäynti ja sen Vuorikatuun rajautuva pieni eduspiha.

Vastaavasti korttelin molemmissa asuinrakennuksissa on joko kokonaan tai hieman uudistettuna säilynyt hyvin rakennusajankohdan materiaalit ja tyylipiirteet, joita vaalia.

Sähkölaitoksen sekä kahden asuinrakennuksen arkkitehtuurin kannalta keskeiset ominaispiirteet on kuvattu luvussa 9.

Suuri osa korttelista on mahdollista osoittaa rakentamiselle. Seuraavaksi esitetään kysymyksiä, joilla halutaan kohdistaa huomio korttelin ja sen lähiympäristön historialliseen ja kaupunkikuvalliseen luonteeseen, kun alueen rakentamista ja maankäyttöä ryhdytään suunnittelemaan.

Vanhan ruutukaava-alueen reunalla (ruutukaava – orgaaninen rakenne)
Voisivatko alueen erityispiirteet eli kerroksellisuus, pienvesistöt ja vehreys olla lähtökohtina korttelin rakentamiselle siten, että sen asema kaupunkirakenteen vaihettumisalueena säilyy ja siirtymä ”kivikaupungista” monimuotoisempaan ja väljempään kaupunkiympäristöön tapahtuisi historiallisesti ja kaupunkikuvallisesti mielenkiintoisessa katutilassa/kaupunkiympäristössä? – (ehkä korttelin läpi palokujaan pitkin tai Likolammen päähän perustettavan rantapuistikon halki)

Lammen rannalla, mäen juurella

Mitä vaikutusta korttelin rakennuskorkeuksien kasvulla tai tiiviillä, tehokkaalla rakentamisella on alueen sisäisille näkymille (akselilla Yrjönkatu–Naisvuori, Runeberginaukio–Likolampi) ja kaupunginosan ominaisluonteelle (erilaisten kaupunkitilojen ja maisema-elementtien leikkauskohta)? – Lammet puistoalueineen ovat Mikkelin kaupunkimaiseman erityispiirre.

Likolampi ja Polttimonkatu

Miten Likolampi saadaan nykyistä paremmin esille vanhan puistokadun (Runeberginaukio – Joos. Sajanimen katu) päätemaisemana? Voisiko puistokatua jatkaa Joos. Sajaniemen kadulle?

Kuva: Sähkölaitoksen edustalla oleva pysäköintialue oli 1800-luvun asemakaavassa katualuetta.

11 LÄHTEET

KÄYTETYT LYHENTEET

KA	Kansallisarkisto
MKA	Mikkelin kaupungin arkisto
MMA	Mikkelin maakunta-arkisto
MTA	Mikkelin Tilakeskuksen arkisto
SLA	Sähkölaitoksen arkisto
SSM	Suur-Savon museon arkisto

ARKISTOT

Kansallisarkisto
Mikkelin kaupunkikartat
Plan af St Michel stad, C. E. Müller 1881

Mikkelin kaupunginarkisto
Topografikartta 1:20 000, lehti 3142 05, 1948
Asemapiirustuksia 1952–.
Sähkölaitoksen toimintakertomukset
Rakennusluvut 1952–, asemapiirrokset ja työselitykset

Mikkelin maakunta-arkisto
Maistraatin arkiston rakennuspiirustukset ja saapuneet kirjeet
Sähkölaitoksen asuinrakennuksen pohja- ja julkisivupiirustukset 1913

Mikkelin Tilakeskuksen arkisto
Rakennuspiirustukset ja työselityksiä:
Asuinrakenus vuorikatu 19–23
Asuinrakennus Vuorikatu 19
Asuinrakennus Vuorikatu 23
Sähkölaitoksen lämpökeskus
Mikkelin energialaitos
Sähkölaitoksen varasto ja VPK:n tilat
Mli:n energialaitos / auto- ja varastokatos

Suur-Savon museon arkisto
Mikkelin pienoismallin materiaali, tonttikuvaukset

Sähkölaitoksen arkisto (ESE)

Valokuvat
Rakennuspiirustukset (luvat)

KIRJALLISET LÄHTEET

60 vuotta kunnallista sähköä Pieksämäellä. Pieksämäen sähkölaitos, 1991

100 vuotta sähköä Mikkelissä. Etelä-Savon Energia Oy. Historiikki.
Diplomi-insinöörit ja arkkitehdit 1965, STS ja TFiF 1965.

Haapasaari, Leena 2011. Mikkelin Likolampi ja elämää sen rannoilla.
Painamaton muistelmia.

Jaakkola, Arto 1982. Sähkölaitostoiminnan alkuvaiheet Suomessa. –
julkaisussa Vuosisata sähköä Suomessa.

Jaatinen, Martti I. 1997. Eero Jokilehto, arkkitehti ja taiteilija. Mikkelin
Mikkelin kaupunginkirjasto.

Kuujo, Erkki 1971. Entisajan Mikkelin - Mikkelin kaupungin vaiheita 1838-1917.
Mikkelin kaupungin historia I.

Kuujo, Erkki - Väänänen, Kyösti - Lakio, Matti – Hassinen, Esa 1988.
Muuttuvaa Mikkelin. Mikkelin kaupungin historia II 1918-1986.

Kuusisto, Simo 1976. Mikkelin kaupungin sähkölaitos 1900–1975.
Käsikirjoitus. MKA.

Lakio, Matti 1975. Mikkelin kaupunginvaltuusto 1875-1975. Mikkelin
kaupunki, 1975.

Lindell, Ismo: Sähkön pitkä historia. Gaudemus, 2009.

Miettinen, Lasse 1998. Mikkelin kaukolämmityksen eturintamassa. ESE Etelä-
Savon Energia Oy.

Pakarinen, Olavi ja Miettinen, Marita 1994. Suuri Savontie, vanhan valtatie
tarina. Tielaitos.

Rytkönen, A. 1912. Murtotietoja Mikkelistä.

Sprengtportenin Savon kartasto. Kuninkaan kartastot. Toim. Erkki-Sakari Harju. SKS, Atlas Art. 2011.

Suomen insinöörejä ja arkkitehtejä 1948, Suomen teknillinen seura ja Tekniska Föreningen i Finland 1948.

Suur-Savon Sähkö Oy 10 vuotta. 1956.

Turunen, Harri 1996. Elämisen laatua energiasta, Suur-Savon Sähkö Oy 50 vuotta, 1946-1996.

Vuosisata sähköä Suomessa. Toim. Osmo Simola. 1982.

WWW-sivustot

BeerFinland.com. / Mikkeli.

http://www.beerfinland.com/suomen_panimot/mikkeli.htm

Kuka kukin on 1954. <<http://runeberg.org/kuka/1954/0282.html>>

Wilkaman, Laura 2013. Mikkelin kauppakatuja historiaselvitys. City 2020. Mikkelin kaupunki.
<https://issuu.com/mikkelinikaupunki/docs/mikkelin_kauppakatuja_historiaselvitys>

Wikipedia, Voimalaitos. <<https://fi.wikipedia.org/wiki/Voimalaitos>>

Vanhan painetut kartat. Maanmittauslaitos.

Peruskartat 1:20 000, lehti 3142 05.

< <http://vanhatpainetutkartat.maanmittauslaitos.fi/>>

REKISTERIT

Etelä-Savon maakuntaliiton inventointitietokanta

Kulttuuriympäristö.fi –sovellus (12.2.2014).

kohdeid: 21400 Vuorikatu 19 ja 21, Sähkölaitos.

Rakennettu kulttuuriympäristö (RKY). Museovirasto. <<http://www.rky.fi>> (9.2.2014)

Muinaisjäännösrekisteri. Museovirasto. Rekisteriportaali (9.2.2014), <http://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellus/rekisteriportaali/mjreki/read/asp/r_default.aspx>

Suullista tietoa

Armi Mäkinen, Tilakeskus, Mikkelin kaupunki

Juha Kaksonen, ESE Oy

Pekka Parkkinen, ESE Oy

Mervi Pajunen, ESE Oy

Viitteet:

¹ Talon tarinat – Rakennushistorian selvitysoapas. Museovirasto 2010.

² Elektra-museo.

³ Jaakkola 1982, 17–23; Wikipedia: Sähkön ja elektroniikan historia.

⁴ Jaakkola 1982, 17–23.

⁵ Turunen 1996, 13–18.

⁶ Suomen Sähköverkko (3.3.2016).

⁷ Jaakkola 1982, 17–23.

⁸ Inventointi 1992, Etelä-Savon maakuntaliiton inventointitietokanta ESKU (4.3.2016). Rakennushistoriaselvitys 2016.

⁹ Inventointi, Etelä-Savon maakuntaliiton inventointitietokanta ESKU (4.3.2016).

¹⁰ 60 vuotta kunnallista sähköä Pieksämäellä -julkaisu.

¹¹ 100 vuotta sähköä Mikkeliissä, 22.

¹² 100 vuotta sähköä Mikkeliissä, 22.

¹³ Suuria seisovia pylväitä. <http://calm.iki.fi/tolpat/kuva/2074>

¹⁴ Turunen 1996, 38, 130

¹⁵ A. Branderin asemakaavassa, vahv. 1869, hyödynnettiin vuoden 18567 asetusta, joka mahdollisti pienempien tonttien osoittamisen. Branderin ehdotuksen mukaan niitä sijoitettiin Likolammen ja Naisvuoren välimaastoon. vuoden 1856 asetus "yleisistä perusteista kaupunkien järjestyksessä ja asetuksessa Suomen suuriruhtinaskunnassa". Asetuksen tarkoituksena oli, että myös vähemmän varalliset ihmiset voivat paremmin hankkia itsellensä tontteja.

¹⁶ http://www.beerfinland.com/suomen_panimot/mikkeli.htm

-
- ¹⁷ Wilkman 2013, 18.
¹⁸ Rytönen 1912, 141.
¹⁹ Vuorikatu 19, sähkölaitoksen inventointikortti.
²⁰ 100 vuotta sähköä Mikkeliässä, 6-7.
²¹ Moniste: 80 vuotta sähkön jakelun alkamisesta Mikkeliässä (1981).
²² 100 vuotta sähköä Mikkeliässä, 7.
²³ Kertomus sähkölaitoksen toiminnasta vuodelta 1915. MKA
²⁴ 100 vuotta sähköä Mikkeliässä, 8-9.
²⁵ Kertomus sähkölaitoksen toiminnasta 1933. MKA.
²⁶ 100 vuotta sähköä Mikkeliässä, 12.
²⁷ Muuttuvaa Mikkeliä 1988, 141; Kertomus Mikkelin kaupungin teknillisten laitosten toiminnasta 1944. MKA
²⁸ Muuttuvaa Mikkeliä 1988, 412-416; 100 vuotta sähköä Mikkeliässä, 18.
²⁹ Miettinen 1998, 55.
³⁰ Miettinen 1998, 87-88.
³¹ 100 vuotta sähköä Mikkeliässä, 22.
³² Parkkinen, Pekka 21.3.2016.
³³ Höyryvoimalaitoksen lopetettua toimintansa 1960 lammen eteläpää täytettiin ja Polttimokatu jatkui Hanhikankaalle asti. Haapasaari, 2011, 9. Sähkölaitos laski siihen asti laudevetoisensa Likolampeen.
³⁴ Mikkelin pienoismallin tonttikuvaukset (228-233). SSM
³⁵ Kuusisto 1976, 26.
³⁶ Mikkelin pienoismallin tonttikuvaukset (228-233). SSM
³⁷ Kuusisto 1976, 26.
³⁸ Kuusisto 1976, 26.
³⁹ Kirjanpitolaitos, Sähkölaitos, arviointi 1959. MTA

- ⁴⁰ Kuujo et al 1988, 240.
⁴¹ Mikkelin pienoismallin rakennuskortit. SSM
⁴² Moniste: 80 vuotta sähkön jakelun alkamisesta Mikkeliässä (1981). Tukkipuodit sijaitsivat Mikkeliässä pikkutorin molemmin puolin. Itäpuoliset purettiin 1912, kun paikalle rakennettiin kauppahalli ja liikerakennus. Vikman, 8.
⁴³ Mikkelin pienoismallin rakennuskortit, kuvaa tilannetta 1930-luvulta. SSM
⁴⁴ Mikkelin kaupunginhallitus, 12.6.1952 kirje kaupunginarkkitehdille. MTK
⁴⁵ MLL:n toiminta viittaa siihen, että talossa toimi jonkin aikaa myös neuvola. Vuorikatu 23:n kiinteistö kortti. MTA.
⁴⁶ Mikkelin pienoismallin selvitykset, mappi: suunnittelijat. SSM.
⁴⁷ Suomen korkeakouluinsinöörit ja arkkitehdit 1956, 690.
⁴⁸ Jaatinen, 1997; Kuka kukin on 1954.
<http://runeberg.org/kuka/1954/0282.html>
⁴⁹ Kuusisto, 1976, 11; Kertomus sähkölaitoksen toiminnasta vuodelta 1913. MKA. Laajennuspiirustuksia ei ollut käytettävissä, oletettu suunnittelija oli kaupungininsinööri L. von Fieandt.
⁵⁰ **Mikkelin pienoismallin tonttikuvaukset (228-233). SSM**
⁵¹ Moniste: 80 vuotta sähkön jakelun alkamisesta Mikkeliässä (1981).
⁵² Mikkelin pienoismallin tonttikuvaukset (228-233). SSM
⁵³ Kertomus sähkölaitoksen toiminnasta 1942. MKA; Moniste: 80 vuotta sähkön jakelun alkamisesta Mikkeliässä (1981).
⁵⁴ Kertomus sähkölaitoksen toiminnasta 1933. MKA.
⁵⁵ 100 vuotta sähköä Mikkeliässä, 12.
⁵⁶ Moniste: 80 vuotta sähkön jakelun alkamisesta Mikkeliässä (1981).